



Fig. 1. Kirken i landskabet set syd. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The church in the landscape seen from the south.*

PJEDSTED KIRKE

HOLMANS HERRED

Kirken i »Petæstæth« optræder første gang i Ribe Ooldemoders kirkeliste fra o. 1376–89,¹ hvor den opregnes med en afgift på 4 skilling sterling, hvilket svarer til gennemsnitsafgiften for Almind Syssels kirker. Ved en herredag i Vordingborg 1392 fik Pjedsted tillige med flere hovedsagelig fynske kirker aflad.² Kirkerne i Skærup og »Pestedt« betalte ved landehjælpen 1524–26 herredets laveste ekstraskat på kun 5 mark hver (jf. s. 1016, s. 3955),³ og ved klokkeskatten 1528–29 afleverede Pjedsted Kirke en mindre klokke (jf. s. 4145).⁴ Umiddelbart efter reformationen 1536 lader kirken dog til at have været blandt herredets mere velstillede kirker, idet den var en blandt fire, der ud af herredets daværende seks kirker 1648 bidrog til Bramdrup Kirkes reparation.⁵

Administrations- og ejerforhold. Som det var tilfældet med herredets øvrige kirker, var Pjedsted siden 1330

underlagt kantoratet ved Ribe Domkapitel (jf. s. 1016 og 3267) og kom efter reformationen i Kronens eje.

Såvel konge- som kirketienden fæstedes senest 1609 af sognepræsten Bernt Berntsen Falenkamp,⁶ mens *patronats- og kaldsretten* lader til at være blevet hos Kronen indtil ryttergodsauktionen 1766 (s. 1023). Her erhvervede assessor Lauritz Bolvig på Nebbegård kirken med tiender og kaldsret.⁷ Kirken blev i Bolvigfamiliens eje⁸ indtil senest 1872, hvorefter den oplyses at være ejet af 'beboerne'.⁹ Kirken overgik først til *selveje* 1959.¹⁰

Anneksforhold. Pjedsted havde senest siden 1440 Gårslev som anneks (s. 4160).¹¹ Dog har sognene siden 1883 udgjort hvert sit pastorat. 1925–1942 havde Pjedsted den nærliggende Bredstrup Kirke som anneksogn,¹² og fra 1979 blev Pjedsted annekteret til Bredstrup (s. 3671).



Fig. 2. Luftfoto af kirken set fra sydvest. Aalborg Luftfoto 1948-52. I KB. – *Aerial view of the church seen from the south west.*

**Runesten* (fig. 4), 1100-1400, af granit, ca. 50×46 cm. Indskriften er ristet i et bånd og læses fra venstre mod højre: »: lai : ristæ :« (Lagi(?) ristede). Stenen er tidligst omtalt af Resen 1677, da den var indmuret i tårnet.¹³ 1857 blev den udtaget og opstillet i våbenhuset, og 1879 blev den overført til Nationalmuseet (inv. nr. D1425).¹⁴



**Jordfund* (fig. 3), *almuekeramik, nyere tid, i rødgods med pibellersdekoration (inv.nr. 5141). Fundet på kirkegården, uklart hvornår, og sendt til København 1839 sammen med et *altersæt (s. 4131) og et *kistelåg (s. 4139).⁶³

Kirken er rejst højt på et bakkedrag lige nord for Pjedsted Kirkevej og den beskedne Surkær Bæk, der løber gennem Gl. Pjedsted. Landsbyens ældre bebyggelser ligger hovedsageligt syd for bækken og øst for kirkegården, der mod nord støder op imod marker. Vest for kirken ligger den gamle, grundmurede rytterskole (jf. fig. 5). Da jernbanen mellem Vejle og Fredericia 1868 blev anlagt cirka 500 m øst for landsbyen, etableredes der et trinbræt (station fra 1922). Her udvikledes i det tidlige 1900-tal en egentlig stationsby, der først havde navnet Østerskov, men i sidste del af 1900-tallet

Fig. 3. *Almuekeramik, nyere tid (s. 4096). Foto Arnold Mikkelsen 2024. – **Rustic ceramics, recent.*

skiftede navn til Pjedsted. Sognets nyere udvikling har været koncentreret om denne nye bebyggelse, mens Gl. Pjedsted endnu har omtrent samme omfang som i det tidlige 1800-tal (jf. fig. 6).

Kirkegården har bevaret sin formentlig oprindelige, næsten kvadratiske form, om end den nu står i forbindelse med den gamle skoles have vest for kirkegården; denne var erhvervet 1968, idet man da havde planer om at udvide kirkegården. På den nordre del af dette areal er indrettet material- og affaldsplads.¹⁰ På et lavere plateau syd for kirkegården er 1869 etableret en holde-, nu parkeringsplads.¹⁵

Særligt i 1700-tallet var kirkegårdens tilstand dårlig, men efter en større istandsættelse 1869 var den ifølge synet 'for øjeblikket den smukkeste i hele provstiet'.¹⁵

Beplantning. Mod nordvest domineres kirkegårdens beplantning af ahorn. Stubben af et gammelt egetræ, der blev fældet 1995, findes fortsat ved den østre køreport.¹⁶

Hegnet om kirkegården er opført som lav kampestensmur bevokset med græs og bregner, mens det nordøstre hjørne af diget er skjult under efeu. Kampestensdiget figurerer i kirkens regnskaber allerede i 1600-tallet.¹⁷ Blot er det sydvestre stykke af diget i første halvdel af 1900-tallet opført som del af en familiegrav og fremstår således med seks ovale, blanksorte gravsten sat i en lav mur af kløvede sten (fig. 10). Også det nordøstre hjørne er omsat flere gange i nyere tid.¹⁸ En sten med halvkugleformet fordybning er indsat i sydsidens østre del (fig. 9), mens en tilsvarende er indmuret i tårnet (s. 4107).



Fig. 4. *Runesten, tidligere indmuret i tårnet (s. 4096). Foto Roberto Fortuna 2012.
I NM. – *Runestone, once embedded in the wall of the tower.



Fig. 5. Mindesten over rytterskolen (s. 4097). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Memorial stone dedicated to the Cavalry School.

†Hegn. 1617 oplagde en murer 84 alen af kirkegårdsmuren. Blot syv år senere, i 1624, blev 'hele' muren på vestre, østre og nordre side atter omsat.¹⁷ I slutningen af 1700-tallet var diget meget forfaldent, og selvom der 1652 var opsat et gærde 'på' selve diget, vel for at holde kreaturer ude,¹⁹ påtalte synet 1791, at der dagligt var 'svin

på kirkegården, der oprodede jorden, så det fratog sognefolkene lysten til at pynte de dødes gravsteder, ligesom de frygtede, at ligene mishandlede'.²⁰ Foranstaltningen var fortsat i brug 1805, hvor et 'skæmmende risgærde' var både »til Vanziir og farlig for Kirken«. ²¹ Det stod dog stadig 1808.²²

Indgange. Den nuværende hovedindgang, med trappeopgang,²³ er 1869 etableret stik syd for tårnet (fig. 7). Indgangen udgøres af dobbelte, nygotiske gitterfløje hængt i slanke stolper; alt i støbejern. To ens stakitkorelåger (fig. 8) er etableret nordligt i både øst- og vestdiget og giver adgang til henholdsvis graverhuset og materialgården. Førstnævnte er etableret 1817, hvor en ældre $\ddagger$ køreport blev flyttet længere mod nord.²⁴ Den vestre er etableret 1976.¹⁰

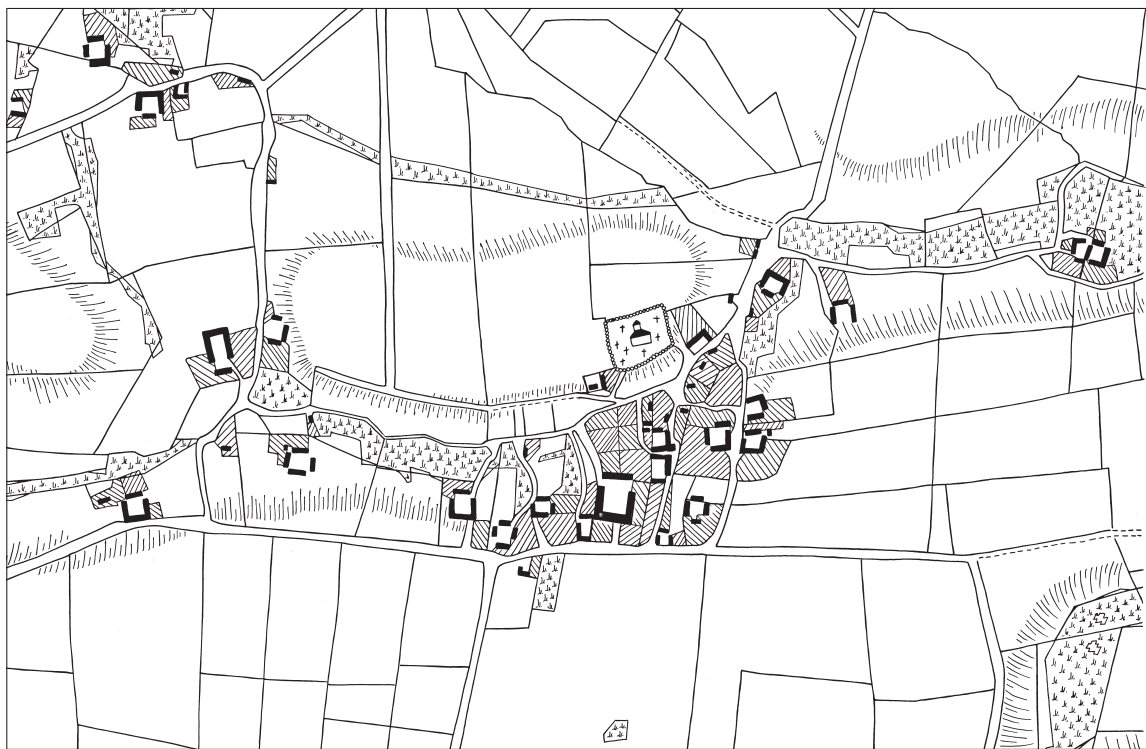


Fig. 6. Matrikelkort. 1:10.000. Målt 1820 af M. Schmidt, tegnet af Freerk Oldenburger 2023. – Cadastral map.



Fig. 7. Kirkegårdslåge i syd (s. 4098). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Southern churchyard gate.*



Fig. 8. Kirkegårdsindgang i vest (s. 4098). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Western churchyard entrance.*



Fig. 9. Sten med halvkugleformet fordybning i syddiget (s. 4097). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Stone with hemispherical indentation in the southern churchyard wall.



Fig. 10. Digets sydvestre del (s. 4097). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Southwestern part of the churchyard wall.

†*Indgange*. De oprindelige indgangsforhold er uklare, men i 1600-tallet omtales en kirkeport samt stenter i alle fire verdenshjørner.¹⁷ Terrænet taget i betragtning er det nærliggende at antage, at porten har været placeret i øst, hvilket måske bekræftes af det ældste matrikelkort fra 1820, der viser en bred vej her (fig. 6). Østre og vestre stenter må have været murede portaler, for 1652 blev de istandsat med mursten og fik ‘oplagt tagsten’.¹⁷ 1669 blev ‘den nordre kirkegårdslåge’ nævnt.²⁵ 1872 fik skolelæreren på egen bekostning ret til at anbringe en flåge fra sin have ind til kirkegården, dvs. i vestsiden.¹⁵ Denne blev fjernet 1971.²⁶ 1902 blev der anbragt en flåge i det sydøstlige hjørne af kirkegårdsdiget,²⁷ som 1971 stadig fandtes.²⁶

†*Kirkeriste*. 1617 fik risten i den østre stente nyt træværk, og året efter blev der lagt mursten under samme. 1632 fik også søndre stente en ny kirkerist,¹⁷ mens den nordre kirkegårdslåge 1669 fik en trærist.²⁸ 1734 blev der lagt jernriste i kirkegårdens låger.²⁹

Bygninger på og ved kirkegården. Et (†)nødtorftshus (fig. 11), opført 1909 og siden 1981 anvendt

som redskabsskur,¹⁰ er rejst af kløvede kampesten i kirkegårdens nordvestre hjørne.²⁷

Et *graverhus* med kisterum, af hvidpudset murværk med rødt tegltag, er opført 1991 i kirkegårdens nordøstre hjørne (arkitekt Knud Erik Lauridsen, Pjedsted), hvor det afløste et fligkapel (jf. ndf.).³⁰

†*Bygninger*. 1914 ønskede kirkebestyrelsen et *ligkapel* (jf. fig. 2) opført i det nordøstlige hjørne af kirkegården.²⁷ Bygningen, der stod indtil 1991, var opført af hvidpudsede mursten og havde tegltag med trappegavl mod nord og syd. Indgangen i syd bestod af en bred port med spidsbuet vinduesparti over. Gavltrekanen var prydet af en rundbuet dobbeltblænding. Hver langmur havde tre rundbuede vinduesåbninger.

Et *fyrsum* (s. 4118) blev 1965 tilføjet mod nord. 1972 fik kapellet yderligere en tilbygning med toiletfaciliteter (arkitekt Kristian Petersen, Vinding); opførelsen indebar et indgreb i kirkegårdsdiget.³¹ Et gammelt *sprøjtehus* ‘ved’ kirken er nævnt 1983, hvor det blev brugt til material- og redskabshus.¹⁰



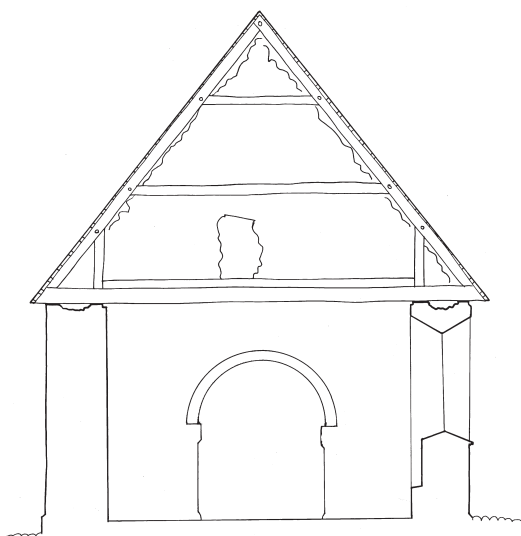
Fig. 11. (†)Nødtorftshus i kirkegårdens nordvestre hjørne (s. 4101). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – (†)Toilet building in the north west corner of the churchyard.



Fig. 12. Kirken set fra syd. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The church seen from the south.*

BYGNING

Kirken er en romansk kampestensbygning bestående af kor og skib. I senmiddelalderen blev skibet forlænget mod vest og et tårn blev rejst foran syddøren. Orienteringen har en let, nordlig afvigelse.



Hovedtrækkene af den *romanske kirke* erkendes fortsat, idet samtlige af korets mure samt skibets langmure er mere eller mindre intakte. Til trods for at $\uparrow$ vestenden er forsvundet i senmiddelalderen (s. 4106), vidner *grundplanen*, som er udstykket med rette vinkler, om en lille bygning. Murtykkelsen varierer mellem 1,2 og 1,5 m.

Materiale og teknik. Kirken er rejst på en *sokkel* med skråkant, der ligger under terræn på skibets sydside. Murene er af rå kamp, mens *granitkvadre* er anvendt som hjørnekæder og omkring døre og vinduer.

Skibets to oprindelige *døre* i henholdsvis nord- og sydsiden er begge bevarede, men kun den søndre er endnu i brug. De er placeret umiddelbart vest for skibets midte, stort set over for hinanden.

Syddøren (fig. 26), der blev sekundært udvidet 1895, er en simpelt udformet, retkantet åb-

Fig. 13. Tværsnit gennem skibet set mod øst. 1:150. Målt og tegnet af Line M. Bonde 2024. – *Cross-section through the nave looking east.*



Fig. 14. Kirken set fra nord. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The church seen from the north.*

ning. Karmene er opbygget af granitkvadre i vekslende højde, mens døroverliggeren udgøres af en rektangulær granitbjælke, der qua et tykt pudslag fremstår kurvehanksbuet. På en af de vestlige karmsten er en indhugget firkant (jf. fig.

26). Mod det indre prydes døren af et glat, højt tympanonformet felt gjort af spånplade 1966 (fig. 70).³²

Norddøren (fig. 17) er i det ydre blændet med rå kamp i murflugt, mens den i det indre er for-

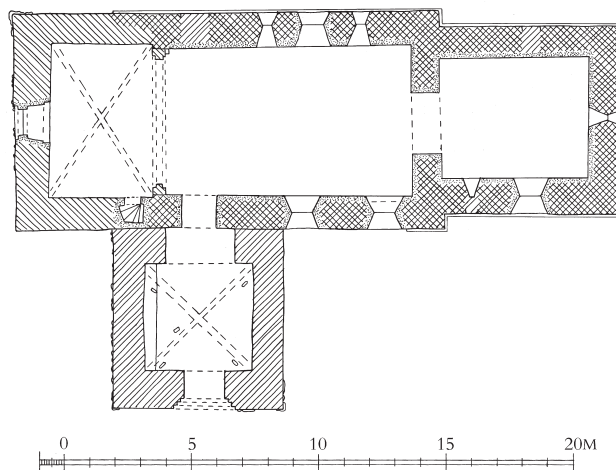


Fig. 15. Plan. 1:300. Målt og tegnet af Line M. Bonde 2024. Signaturforklaring s. 9. – *Plan. Key on p. 17.*

svundet. De kvadersatte karme står på den gennemgående sokkel og afsluttes af et glat tympanon.

Af kirkens oprindelige, rundbuede *vinduer* er tre i brug, et i korets østgavl samt to i skibets nordside (fig. 17). Sidstnævnte to må være genåbnet ved restaureringen 1895 (s. 4114).³³ Samtlige vinduer er små, 127×84 cm, og sat i granit med smigede vanger, sålbæksten og rundbuet molitoverligger. Endnu et rundbuet *†*vindue, der

er tilmuret i murflugten og gemt bag et tykt lag kalk, anes højt på korets nordside.

Vestligst i korets sydmur er en lavt placeret *†*åbning, der i det ydre er lukket i murflugt, og hvis kontur nu blot anes (fig. 19). Den opleves således bedst i det indre, hvor den under et tykt lag puds (og skalmuring) fremstår som en rundbuet, smiget niche, 100×67 cm, 78 cm dyb, placeret 110 cm over gulv (fig. 20). Dette såkaldte *hagioskop* havde til formål at lede blikket ind i rummet



Fig. 16. Koret set fra øst. Foto Arnold Mikkelsen 2023. — *The chancel seen from the east.*



Fig. 17. Vestre vindue i skibets nordmur (s. 4104), den tilmurede $\dagger$ norddør (s. 4103), samt overgangen mellem skib og vestforlængelse (s. 4106). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Western window in the north wall of the nave, the bricked-up $\dagger$ north door, and the transition between the nave and the western extension.*

fra en eksteriør position, hvorved sognets midlertidigt bandlyste sognebørn havde begrænset og kontrolleret adgang til sognefælleskabets messefejring.³⁴

I det fladloftede *indre*³⁵ er nærmest alle oprindelige detaljer forsvundet ved en gennemgribende skalmuring 1895 (s. 4114).³⁶ Kun *korbuens* kvadersatte bueslag (fig. 45), der øjensynligt har beholdt sin oprindelige, rundbuede form, står i blank mur,³⁷ mens dens massive, retkantede kragsten, hvoraf den søndre sidder knap 20 cm lavere end den nordre, tillige med vangerne er gemt bag et tykt lag puds.

Taggavle. Korets østre *trekantgavl* er stort set intakt og består af rå kamp. Blot er de nederste hjørnepartier i det ydre sat med moderne tegl (jf. fig. 16). Også trekantgavlen mellem kor og skib

er bevaret og står i marksten (jf. fig. 31 og 33) med en sekundært brudt åbning. Skibets vestre gavltrekan forsvandt, da vestforlængelsen blev tilføjet i senmiddelalderen (s. 4106).

Senmiddelalderlige tilføjelser og ændringer. Den-drokronologiske undersøgelser (s. 4116) indikerer, at en række ændringer af kirken blev udført inden for et relativt kort tidsrum, nemlig mellem 1444 og 1461. Først blev tagværkerne over kor og skib udskiftet (s. 4116), og ikke længe efter må skibet være blevet forlænget mod vest. Slutteligt blev et tårn rejst foran syddøren. Det er muligt, at forlængelsen af skibet og opførelsen af tårnet var del af en planlagt større ombygning af kirken, der også lader til at have skullet inkludere en hvælvs-lagning af skibet (s. 4107), som dog ikke blev eksekveret.



Fig. 18. Rest af skibets vestgavl set mod nord (s. 4106 og 4110). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Remains of the nave's western gable wall looking north.*

En mindre *forlængelse* af skibet mod vest var sikkert den første i en række større forandringer af kirken (fig. 17) og må være foretaget mellem

fornyelsen af skibets tagværk 1444 og opførelsen af tårnet 1461 (s. 4107). Vestforlængelsen, af munkesten i munkeskifte, måler blot 4 m i indvendig længde og hviler i facaden på et fundament af syldsten. Vestgavlen prydes af en let spidsbuet murblænding, hvori er et stort, nyere vindue (fig. 21, s. 4114).

I vestforlængelsens indre, der oplyses fra vest, står væggene i rå kamp, med undtagelse af den østlige halvdel af sydvæggen, der har en 1966 retable-ret, formentlig oprindelig, døråbning i munkesten (fig. 28), som giver adgang til en trappeopgang op til tårnet (s. 4109). Dørens oprindelige udseende



Fig. 19-20. Det tilmurede (†)hagioskop i korets sydside (s. 4104). 19. Yderside. 20. Inderside. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The bricked-up (†)hagioscope in the south side of the chancel. 19. Exterior. 20. Interior.*

er usikkert. Da denne 1965 blev afdækket, var stikket borthugget, og tilsyneladende er nu kun dele af vangerne bevaret (fig. 27a-c).³⁸ Rummet dækkes af et samtidigt krydshvælv, der hviler på vederlag i væggene.³⁹ Mod øst formidler en bred, spidsbuget åbning adgangen til skibet (jf. fig. 71). Dennes øvre del er antagelig omgjort i nyere tid.⁴⁰

En del af en *hvælvpille* i skibets nordvestre hjørne (fig. 87) afslører, at en overhvælving af skibet var planlagt, men aldrig udført.⁴¹

Et lavt *tårn* er umiddelbart efter 1461 (s. 4116), ganske atypisk,⁴² rejst foran syddøren med trekantsgavle mod nord og syd (fig. 12 og 22). Murene hviler på et syldstensfundament og er udlagt over en kvadratisk plan. Bygget op ad skibets sydmur rejser det sig i tre stokværk. Den nederste del af murene er i rå kamp, mens resten er i munkesten. Store partier af murene, herunder hele vestmuren, er dog om- og skalmuret ad flere omgange i nyere tid (s. 4111 og 4114).⁴³



Fig. 21. Kirkens set fra vest. Foto Arnold Mikkelsen 2023. — *The church seen from the west.*

I tårnets sydside er kirkens eneste indgang (fig. 24). Den svagt spidsbuede og mangefalsede portal er øjensynlig oprindelig. Den har rigt profilerede karme af formsten, hvoraf den inderste står med punkteret rundstav på affaset led. I åbningen er indsat en nyere, kurvehanksformet dør, hvorover

er et firpasvindue (s. 4114). Øst for døren sidder en sten med en halvkugleformet fordybning (fig. 22, jf. s. 4097); et fænomen, der også findes i den nærliggende Vinding Kirke (s. 3895).

Tårnrummet, der sikkert siden opførelsen har tjent som *våbenhus*,⁴⁴ står med vægge i rå kamp. I



Fig. 22. Tårnet set fra syd (s. 4108). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The tower seen from the south.*

vest løber en 1868 opmuret bæk.⁴⁵ Rummet er overdækket af et krydshvælv, der hviler på vederlag i væggene (fig. 26). Halvstensribberne afsluttes som kvartsten. Alle kapper har lavtsiddende spygatter, mens der i vestre kappe tillige er et *klokkerebshul*. En knap 1,5 m bred, rundbuet arkade,

der bærer nordgavlen, er bygget rundt om skibets syddør.

Døren i vestforlængelsens sydmur leder ind til en 1966 retableret trappe (arkitekt Morten Aamann Sørensen, fig. 27-28), der ligger i vestforlængelsens murliv. Trappeløbet går mod øst



Fig. 23. Tårnet set fra øst, med (†)overdør (s. 4110). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The tower seen from the east, with (†)door.*

og svinger mod sydvest, hvor en fladbuet, falset overdør fra 1966 i tårnets nordmur giver adgang til det højtrejste (fig. 25) mellemstokværk. Derfra forsætter trappeløbet videre mod nord og giver forbindelse til skibets loft. Da trappen blev frilagt 1965 var selve trappeløbet tilsyneladende ødelagt eller ufærdig (jf. fig. 27a-c),⁴⁶ og det er således uvist, om den nogensinde blev færdiggjort. Dette kan pege på at vestforlængelsen og tårnet var tænkt som et samlet projekt, men at man, på et tidligt tidspunkt – sandsynligvis, mens tårnet var under opførelse – opgav at færdiggøre den meget snævre trappe. I stedet blev der etableret en fladbuet, falset og højsiddende (†)dør i tårnets østmur (jf. fig. 23),⁴⁷ som man fik adgang til via en †fritrappe (fig. 84). Døren har siden 1966 stået med nedre del lukket i moderne tegl og tjener nu som vindue. Mod vest er en høj, let tilspidset aflastningsbue, hvis stik er i munkesten, mens spejlet er udmuret med mindre sten i krydsforbandt (jf. fig.



Fig. 24. Senmiddelalderlig døråbning i tårnets sydgavl (s. 4108). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Late Medieval doorway in the south gable wall of the tower.*



Fig. 25. Mellemstokværket set mod vest (s. 4109). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Middle floor looking west.*

21). Mod øst og vest er højsiddende, spidsbuede glamhuller, der i det ydre er dobbeltfalsede; den vestre rekonstrueret 1979-80 (s. 4114).⁴⁸

En muret trappe leder op til en tømret repos, hvorfra en tømret trappe giver adgang til det lave klokkestokværk, hvor klokkerne er anbragt under tagstolen (fig. 35, s. 4116). Klokkerne er flyttet op efter 1923;⁴⁹ måske ved restaureringen 1966. Rummet åbner sig mod nord og syd med henholdsvis et og to små, smalle og fladbuede glugger, der nu har funktion af glamhuller.

Trekantsgavlen i syd er pyntet med syv rundbuede *højblændinger*. I den midterste og bredeste af disse, der strækker sig ned ad facaden, er yderligere en cirkelformet blænding og en smal, fladbuet glug (fig. 22). I nordre gavltrekan er en let, spidsbuet murblænding med kurvehanksformet glug af uvis alder.

Eftermiddelalderlige reparationer og vedligeholdelser. Bygningsmassens overordnede udtryk har ikke ændret sig væsentligt efter reformationen, formentlig fordi økonomien – særligt i de første århundreder – knap rakte til almindeligt vedligehold.

Kirkens tidligste regnskaber frem mod 1600-tallets midte vidner særligt om tårnets slette tilstand. 1622-23 holdtes en murermester selvferde (dvs. med tre folk) fra Vejle i 16 dage, som opmurede mere end halvdelen af tårnets vestgavl, der tillige fik indlagt ankre. Allerede ti år senere måtte en murermester med to folk arbejde i 14

dage med at reparere tårnets vestside 'fra øverst og til nederst'. 1651 indkøbtes 12 lispund jern til at gøre et muranker til tårnet.¹⁷

I første halvdel af 1700-tallet led kirken voldsomt under manglende finansiering til dens vedligehold og reparation. 1710 havde kirkeværgen Niels Ravn, grundet 'alderdom og skrøbelighed', trukket sig fra embedet med en større gæld, som han lovede at betale tilbage. Men da Ravn året efter døde, var boet ikke i stand til at dække gælden. Endnu 1717 var den ikke indfriet, eftersom Ravns søn og efterfølger i embedet, Jep Nielsen, 'påstod' sig ude af stand til at betale af på sin gæld,



Fig. 26. Tårnrummet set mod nord (s. 4108). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Tower interior looking north.*

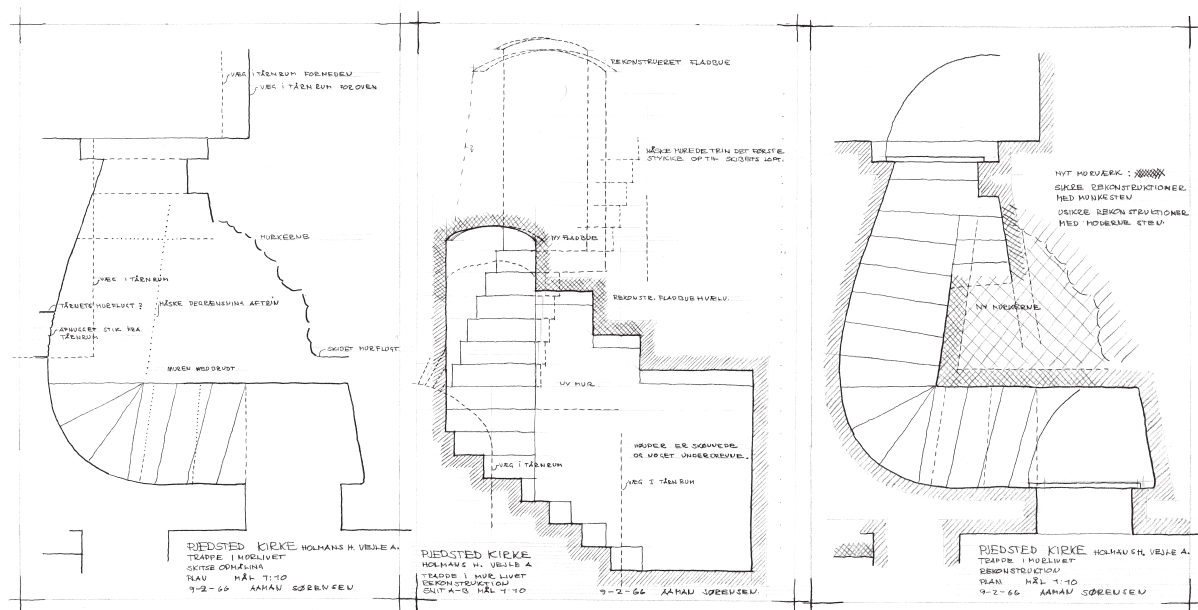


Fig. 27a-c. a. Skitseopmåling af tårnopgang, plan (s. 4106). b-c. Rekonstruktionstegning af trappeopgang, snit set mod syd og plan (s. 4114). 1:50. Målt og tegnet af Morten Aamann Sørensen 1966. I NM. – a. Scale drawing of tower stairway, plan. b-c. Reconstruction drawing of stairway, section looking south, and plan.



der i mellemtiden var akkumuleret, hvorfor der 'for tiden næsten intet kunne blive repareret på kirken, uden lidet'.⁵⁰ 1719 var skibets vestende revnet på både nordre og søndre hjørne og måtte bindes med jernankre, mens hvælvingen inde i kirken havde slået revner på både nord- og sydsiden. Også loftet var så råddent, at et nyt behøvedes.²⁰ Endnu 1721 var gælden uindfriet, og kirken var i forfald.⁵¹ Tårnets murværk voldte fortsat problemer,⁵² og 1723 måtte hele den 'nye mur' på tårnets sydvestre hjørne nedbrydes, fordi den var uforsvarlig opmuret, mens en stor del forvitrede mursten også blev erstattet på vestsiden. Først seks år senere, i 1728, blev det sydvestre hjørne meldt i forsvarlig stand. Samtidig må også skibet have fået nyt loft, hvilket er markeret på en bjælke vestligst i skibet (fig. 29). 1734 var der igen problemer med tårnets vestside, og et stort stykke mur blev udhugget og genopmuret.²⁹

Fig. 28. Retableret opgang i vestforlængelsen sydmur (s. 4106). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Re-established stairway in the western extension's south wall.



Fig. 29. Skibets vestligste loftsbjælke med påmalet restaureringsdatering (s. 4112). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The westernmost ceiling beam of the nave with date of restoration written in paint.*

Også i det indre havde manglen på vedligehold i første halvdel af århundredet sat sine spor. 1751 var ni fag af kirkens egetræsloft rådnet og blev derfor udskiftet.⁵³ 1791 blev kirken tilsyneladende underlagt en nødtørftig reparation, der nok primært havde til formål at tætte korets nordøstlige hjørne, eftersom der i snefog kom sne ind (s. 4118). Samtidig må også loftet igen være blevet repareret flere steder, da der var 'dråbefald' – et enkelt sted så voldsomt, at man ikke kunne sidde i stolene under hullet. Det påfølgende år blev murene meldt pænt repareret, væggene kalket og bjælker og loft stærke.²⁰ Alligevel havde synsmændene 1793 adskillige udsættelser. Murene trængte til udspækning, der manglede over hvælvingen en opgang til klokken,

to bjælker i tårnet var meget brøstfældige, gavlen i kirkens vestre ende var så faldefærdig, at adskillige sten allerede var faldet ned.²²

Omkring år 1800 var der igen problemer med tårnets vestgavl, og 1803 stod det tilsyneladende så slet til, at kirkeejeren fandt det nødvendigt at påpege, at grunden til, at reparationen ikke allerede var begyndt og fuldført, var, at bymændene nægtede at hente mursten.⁵⁴ Året efter var tårnets vestgavl dog istandsat.⁵⁵ 1806 klagede man over, at der i 'den østre ende', vel i koret, var en åbning, som det trak så meget igennem, at man ikke kunne være i skriftestolen (s. 4139). Dertil kom, at det ofte regnede ned i kirken, og at våbenhuset 'stod over med vand'.⁵⁶



Fig. 30. Stykker af loftsbrædder med indskrifter (s. 4114). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Pieces of ceiling boards with inscriptions.*

En *hovedreparation* blev 1811 meldt udført.²¹ Karakteren af denne er dog uvis, og omfanget synes at have været begrænset, for blot fire år senere, i 1815, påpegede synet, at kirken var 'som sædvanlig: væggene mugne, vinduerne duggede og til dels overkalkede, gulvene ujævne, stolene for en del brøstfældige, og i regnvejr dryppede det ned hist og her i kirken'. 1818 blev endnu en *hovedreparation* øjensynligt udført, hvorfor kirken 1819 blev meldt i god stand.⁵⁶ 1863 fik koret nyt brædeloft, mens skibets loft blev repareret 1876. 1875 stod tårnet atter under reparation,¹⁵ og 1890 blev østre gavlkam istandsat med brædder.³⁶

En større *hovedreparation* 1895-96 'i henhold til bygningsinspektørens plan' omfattede bl.a. en skalmuring af kor og skib, udvidelsen af syddøren, indlægningen af nye vinduer samt farvesætning (s. 4118).⁵⁷ Synet konkluderede afsluttende, at kirkens indre nu var »kjønt og hyggeligt«.³⁶

Først igen 1965-66 blev kirken underlagt en stor *restaurering* (arkitekt Aksel Skov, Århus), der foruden interiøret inkluderede gulve (s. 4114), varme (s. 4118), murværk og vægge, retableringen af klokkeopgangen i vestforlængelsen (s. 4106) samt kirkens tagbeklædning (s. 4116).¹⁰

1979-80 gennemgik tårnet en fuldstændig *restaurering* (arkitekt Arne Karlsen, Galten), herunder bl.a. understøtning af mure, nedtagning af beskadiget murværk, genopmuring, opmuring af sokkel for nederste trappeløb, nedtagning af eksisterende bjælker, oplægning af forankringsbjælker, udførelse af tre nye trappeforløb, nye plankedæk i tre stokværk, udskiftning af lemme, jalousier og dør. Desuden blev der udført bly-, maler- og installationsarbejder.³⁰

En mindre *istandsættelse* af kirkens indre blev udført 2006 (arkitekt Lauridsen & Lundehøj, Fredericia) og omfattede loftet og varmeanlægget (s. 4118). I skibet blev væggenes øvre skifter desuden fjernet for at fritlægge egetræsfodremene (fig. 41).³²

Gulve. I såvel kor som skib og vestforlængelse ligger den samme type gule, ottekantede fliser i mønster suppleret med mindre, grå og kvadratiske. Fliserne er sandsynligvis produceret af Dithmer Rennberg; en flise med dennes stempel ligger på oversiden af hvælvet i tårnets mellem-

stokværk (jf. fig. 25). Tilsvarende fliser kendes fra f.eks. Gauerslund og Skærup kirker (s. 3816 og 3965). Korets og skibets gulvbelægning adskilles af gule teglsten i fliseforbandt. Gulvet i våbenhuset dækkes af gule teglsten lagt i halvtstensforbandt.

†*Gulve.* Den tidligste, skriftlige oplysning om gulvbelægning stammer fra 1618, hvor der blev indkøbt mursten til at lægge et nyt gulv i våbenhuset.¹⁷ 1700 var gulvet i både kor og skib tillige af mursten.²⁰ Korets gulv blev 1873 skiftet til fliser, som også skibets teglstensgulv tre år senere, i 1876, blev byttet ud med.¹⁵

Trin? Ved restaureringen 1965 fandt man under knæfaldets gulv en række kampesten, der gik tværs over gulvet. I en indberetning samme år noterede Olaf Olsen om samme, at »Efter dimensionerne er der snarest tale om et trin«.³²

Vinduer. Alle kirkens vinduer med undtagelse af de bevarede, oprindelige (s. 4104) blev ommuret og harmoniseret ved restaureringen 1895,³⁶ således at de fik udseende af store, smigede og rundbuede åbninger i tegl med støbejernsrammer og skrå sålbænke i granit (jf. fig. 12). Over tårndøren er formentlig 1923 indsat et firpasvindue (jf. fig. 24).⁴⁹

†*Vinduer.* Det tidligste, skriftlige vidnesbyrd om kirkens vinduer er fra 1632-33, hvor et blyvindue i koret omtales. 1636-37 blev et stort, nyt kirkevindue indsat 'nederst i tårnet ved fonten', som fortsat 1648-49 fandtes.¹⁷ 1791 blev det oplyst, at kirken kun havde vinduer i sydsiden, og det påfølgende år blev det specificeret, at kirken havde fire vinduer i alt, heraf et i koret og et i tårnet.⁵⁸ Først 1805 omtales et vindue i vestre ende af kirken.²² Der blev løbende klaget over, at kirken var mørk på grund af for få og for små vinduer. 1818 var fire fag nye vinduer indsat,²⁴ men også disse var for små og gav ikke lys nok, 'så meget mindre som den halve del af murens hul, hvor udi de gamle vinduer sad, var tilmuret'. 1822 beklagede synet, at kirkeejeren havde indsat 'nogle husmandsvinduer' i stedet for de mere anstændige

Fig. 31. Korets tagværk (s. 4116) set mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Chancel rafters looking west.*





Fig. 32. Detalje af korets tagværk med brændemærke (s. 4116). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Detail of the chancel rafters with scorch mark.*

kirkevinduer.⁵⁶ Vinduet i skibets nordside bliver første gang omtalt 1836 og er muligvis først brudt her. 1856 blev de to vinduer i skibet over for hinanden, i henholdsvis nord- og sydsiden, samt det i vestenden 'forlænget', mens våbenhuset fik indsat to små, buede jernvinduer mod øst og vest.¹⁵ Hvornår de atter er lukket, er uvist.

Tagværker. Korets tagværk (fig. 31), af eg, og samlet fra øst, består af syv spærfag; heraf et gavlfag i øst. De seks spærfag, der har dobbelte, påbladede hanebånd og korte stivere, står på nyere fyrretræsmurremme. I sydsiden en stormlægte. Spærene har i sydsiden tømmermærker i form af stregnumre, der kan følges fra øst mod vest. De tre vestligste spær er forstærket med fyrretræsbrædder.

Skibets tagstol (fig. 33), samt vestforlængelsen, udgøres af 16 spærfag inklusiv to gavlfag, det vestligste indmuret i gavltrekanten. De første 11 spærfag fra øst spænder over den romanske del af skibet og er ved dendrokronologiske prøver dateret til 1444 (s. 4116). De resterende fem dækker vestforlængelsen. Foruden det vestligste gavlfag i fyr er alt i eg med blot enkelte udskiftninger og genanvendelser. Som i koret har hvert spærfag to hanebånd; de nedre hanebånd er tappet, mens de øvre er påbladet fra øst. Hvert fag over den oprindelige del af skibet har korte stivere og hviler på bindbjælker, mens spærene over vestforlængelsen hviler i spærsko. Både nord- og sydside

er forstærket med stormlægter. Tømmermærker findes kun på spærene over det oprindelige skib. Her ses de i både nord- og sydsiden på de østvendte dele; i nord i form af firkantstik, i syd som stregsystem.

Tårnets tagværk, overvejende af eg med enkelte udskiftninger, er ved dendrokronologiske prøver dateret 1461 (s. 4116). Tagstolen består af seks spærfag inklusiv to gavlfag (jf. fig. 35). Hvert fag har et enkelt hanebånd og korte stivere. I østsiden har tømmeret på de nordvendte dele et tømmermærke i form af streger.

Flere flammeformede brændemærker, der formentlig bevidst er påført træet, findes på enkelte af korets nedre hanebånd (fig. 32). Dette fænomen ses i flere nærliggende kirker (Taulov Kirke, s. 3756, og Vejlbj Kirke, s. 3563, samt Herslev Kirke, Brusk Hrd.).⁵⁹

Tagværkerne er restaureret 2002 (arkitekt Knud Erik Lauridsen, Fredericia).³²

†*Tagværker.* Den tidligste, skriftlige oplysning om kirkens tagværk er fra 1792, hvor en bjælke var knækket, en anden rådnet.²⁰ 1866 var to hanebånd indsat på ikke nærmere betegnede steder.¹⁵

Klokkestolen, af eg, er sandsynligvis fra tårnets opførelse i sidste halvdel af 1400-tallet. Den består af et fag dobbelte bjælker, der er tappet i krydsafstivede stolper i rummets midte (fig. 35). Tidligste, skriftlige omtale er fra 1636, hvor træværket blev repareret.¹⁷

Dendrokronologiske undersøgelser. Fra korets, skibets og tårnets tagværker er der 2022 udtaget henholdsvis ni, otte og fem boreprøver, hvoraf ingen af korets prøver er daterede, mens fire af skibets og en af tårnets prøver er daterede.⁶⁰ Prøverne viser, at tømmeret i skibet er fældet o. 1444, og i tårnet 1461, hvilket formentlig daterer en større ombygning af kirken, der indbefattede vestforlængelsen (s. 4106) samt opførelsen af tårnet (s. 4107).

Tagbeklædning. Alle kirkens tagflader er dækket af bly, hvoraf korets og skibets sydsider er fornyet 1964, nordsiderne 1988,¹⁰ mens tårnets beklædning er fra 1980.³²

Fig. 33. Skibets tagværk (s. 4116) set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Nave rafters looking east.*





Fig. 34. Hejseværk (s. 4118). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Hoist*.

†*Tagbeklædning*. 1635 stod kirken med blytag, og der var indkøbt 2 skippund bly til dets forbedring. 1637–38 fornyede Niels Blytækker fra Kolding det meste af beklædningen på søndre side over koret, mens blyet på skibets sydside blev repareret. Året efter blev der indkøbt yderligere 2 skippund bly til kirkens nordre side ved den vestre ende.¹⁷ 1670 var 62 blytavler ‘fra kirken nedfalden og lagt på kirkens loft’.²⁵ 1700 kneb det tilsyneladende med vedligeholdelsen af blyet, for her stod seks fag på korets nordside med sten, og præsten berettede, at ‘de i stedet for bly blev oplagt i 1672’. Også tårnets østre side stod med tagsten, som noteredes at være ‘af gammel tid’.²⁰ 1800-tallets regnskaber vidner om manglende vedligehold af de forskellige typer af tagbeklædning,⁶¹ og 1867 havde man, uden synets tilladelse, oplagt tegl på ‘hele skibets tag’ i stedet for bly, nemlig ‘den bedste sorte sorte Flensborgsten’. Formentlig betegner ‘hele skibets tag’ kun nordsiden (jf. fig. 85), der 1873 stod med sorte sten og dermed dannede præcedens for udbygningen af blyet på tårnets vestre side og stenene på den østre.¹⁵ Tårnet stod med tegl til 1980 (jf. fig. 84) og skibets nordside indtil 1988.

Hejseværk. En fyrretræsvinde, hvilende på korets vestligste nedre hanebånd, har været del af et hejseværk, af uvis alder (fig. 34). Selve vinden lader til

at være blevet fornyet, mens egetræsforankringerne synes ældre, måske samtidige med tagværket.

Farveholdning. Kirken er kalket såvel ude som inde. I det indre er lofternes bjælker malet grå og brædeforskallingen lysegrå.

Opvarmning. Kirkens varmeindretning med radiatorer er opsat 2006 (arkitekt Lauridsen & Lundehøj, Fredericia).³²

†*Opvarmning*. Kirken har tidligst kunnet opvarmes fra 1891, hvor en kakkelovn blev opstillet i skibets nordvestre hjørne.³⁶ Denne blev 1921 udskiftet af et nyt varmeapparat, en støbejernskalorifer,¹⁰ der blev ‘anskaffet ad privat vej’.²⁷ 1965 blev kaloriferen afløst af et centralvarmeanlæg med planradiatorer og kedelrum i kapellet på kirkegården (s. 4101). Samtidig blev en skorsten i skibets nordvestre hjørne fjernet.³²

†*Vægudsmykning*. 1895 fik samtlige skalmurede vægge i skibet en bemalet dekoration (fig. 40) i form af fagdelinger ved imiterede stolper og foroven knægte. Loftets bjælker blev prydet med rankeslyng. Væggenes dekoration forsvandt før 1923, og ved restaureringen 1965 noterede man, at farven var »ret stærk lilla«.³²

Fig. 35. Klokestolen under tårnets tagstol set mod sydvest (s. 4116). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Bell frame under the tower's roof truss looking south west*.



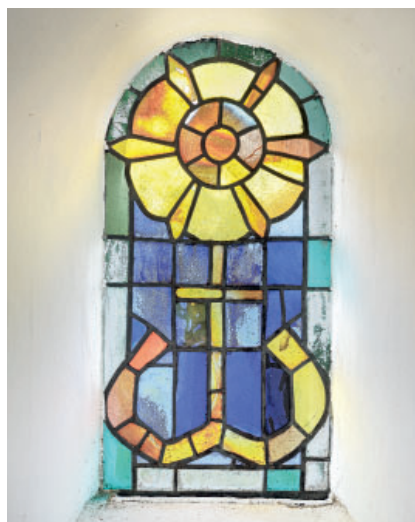
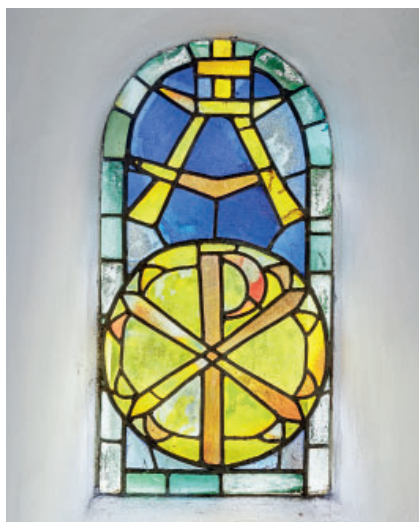


Fig. 36–38. Glasmalerier, skabt 1946, af Johan Thomas Skovgaard (s. 4121). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Stained glass, 1946, by Johan Thomas Skovgaard.*

GLASMALERI

Tre blyndfattede ruder (fig. 36–38), skabt 1946, af Johan Thomas Skovgaard og skænket af Else Hansen Andersen, Fruetoft.¹⁰ Indsat i skibets nordside. Glasmalerierne er komponeret sådan, at hovedmotiverne er intenst farvemættede og omgives af felter i svagere farvetoner. Forskellige grader af blå, gul og rød dominerer malerierne. Det *midterste maleri* (fig. 36) viser *Den Genopstandne Kristus*. Kristus, iklædt rød robe og blå kappe, træder barfodet frem fra en rundbuet, brun portal med glorie om hovedet. I den ene hånd holder han en turkis fane, med den anden har han netop åbnet gravkammeret. Glasmaleriets felter udnytter vinduets rundbuede form til at skabe en dybdevirkning omkring den åbning, Kristus kommer ud igennem. I maleriets bund sover en væbnet soldat med sværd og skjold i hænderne. Han har en hjelm på hovedet, og hans skjortes blålige farve skal sikkert henvise til en brynje, der samles om livet med et bælte. Han er iført brune bukser, der når ham til skinnebenene, og har sandaler på fødderne.

Det *vestre maleri* (fig. 37) viser et gyldent *alfa/omega-tegn* kronet af et kors, hvorunder der er et ligeledes gyldent *Paxtegn* [fred] i en ornamenteret glorie. Maleriet *mod øst* (fig. 38) viser en rose og et anker, begge gyldne, der afsluttes i et latinsk kors.

Johan Thomas Skovgaard udførte mange glasmalerier, der gradvist i løbet af hans kunstnerkarriere blev mere stiliserede i deres udtryk.⁶² Han forblev imidlertid igennem hele sit virke loyal over for den traditionelle kristne og navnlig middelalderlige ikonografi. Malerierne i Pjedsted hører til de af hans værker, der stadig er præget af en åbenlys middelalderisme, hvilket ikke bare genfindes i opstandelsesscenens opbygning, men også i soldatens vesteuropæiske udstyr. Eksempler på andre af Skovgaards værker kan findes i Nørre Bjert Kirke (Brusk Hrd.) (1929–30), Stokkemærke Kirke (1937) (*DK Maribo* 457), Gershøj Kirke (1941) og Skanderup Valgmenighedskirke (1958) (*DK Ribe* 2581).

(†) *Glasmaleri*. Rundbuet (fig. 39), blyndfattet rude, 1926, udført som minde over Johannes Immanuel Ankjær (Spindlers Glasindustri, Fredericia). Rudens udsmykning består af en grøn



Fig. 39. (†) Glasmaleri, udført som minde over Johannes Immanuel Ankjær, 1926 (s. 4121). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – (†) Stained glass, made in memory of Johannes Immanuel Ankjær, 1926.

og dybgul ramme med lilla palmetornamenter. Rammen er udfyldt af råhvidt glas omkring en gulbrun kartusch, fremstillet med rig skyggevirkning. I kartuschen ligger Guds lam på en mørkegrøn eng under en lys blå himmel. Nederst i ruden læses med skriveskrift »Spindlers Glasindustri Fredericia 1926« og med antikva »Johs. Imm. Ankjær *24-3-1902 †6-2 1925«. Ruden var oprindeligt placeret østligst i skibets sydside. Den er nu, lettere medtaget, henlagt på kirkens loft i tre dele.



Fig. 40. Kirkens indre set mod øst. Foto u.n., før 1923. I NM. – Church interior looking east.

INVENTAR

Oversigt. Som normalt er kirkens romanske døbefont det tidligste stykke inventar. Et bevaret *kistelåg med en runeindskrift tilhører formentlig også kirkens ældste udstyr og stammer fra middelalderen. Låget er nu i Nationalmuseets samlinger. Alterbordet er senmiddelalderligt. Kirkens gamle fløjddør er fra tiden o. 1500 og hører til blandt de få dørfloje, vi har bevaret fra middelalderen. Altertavlen kom til kirken i løbet af 1500-tallets første fjerdedel.

Ældst blandt det efterreformatoriske inventar er den tidligere *prædikestol, der nu også er i Nationalmuseets varetægt. Stolen blev udført i selve reformationsåret 1536 og er derfor et velkendt arbejde i litteraturen. Dåbsfadet er fremstillet o. 1600, mens de ældste dele af kirkens alterkalk kan føres tilbage til o. 1625. Det samme gælder alterstagerne. Den iøjefaldende alterbordsforside dateres o. 1650.

1700-tallet har ikke efterladt sig mange spor i kirkerummet. Pengeblokken er formentlig fra midten af dette århundrede, hvilket også gælder den klokke, som Johan Barthold Holzmänn støbte til kirken 1751.

Kirkens oblatæske kom til i 1862, og 1871 blev den gamle prædikestol udskiftet med en større og mere komfortabel stol. 1878 skænktes en lysekroner til kirken, ophængt i skibet, og o. 1895 indsatte man en ekstra dør mellem skibet og våbenhuset, fordi den gamle, middelalderlige dør ikke var fuldt funktionsdygtig længere.

1900-tallet er uden tvivl det århundrede, der i dag har efterladt sig det tydeligste aftryk. O. 1900 blev alterdisken og dåbskanden indkøbt, man erhvervede ligeledes et sygesæt på dette tidspunkt. 1919 blev der skænket en syvstage, og året efter modtog kirken to lysekroner til skibet. Nye salmenummertavler blev udført o. 1930, og 1944 blev kirkedøren i våbenhuset lavet. En større istandsættelse i 1959 påvirkede også inventaret. Koret blev her udstyret med et nyt knæfald og en ny alterskammel, mens man i skibet indsatte nye stolestader og ophængte en ny pengebøsse ved kirkedøren. 1969 indkøbtes en alterkande, og o. 1973 fik koret sine pendler hængende i loftet. Det er givetvis også på det tidspunkt, at der blev indkøbt en ny prædestol såvel som løse stole til koret. Altertæppet, tegnet af arkitekt Arne Carlsen (Skivholme), blev taget i brug 1974. Dette år fik kirken også sin anden klokke.



Fig. 41. Kirkens indre set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Church interior looking east.*

Præsterækketavlen er ophængt 1988, og 1993 fik kirken endnu en disk.

Farvesætning og istandsættelser. Kirkens inventar gennemgik en større istandsættelse 1973 under ledelse af arkitekterne Aksel Skov og Aage Kristensen (Aarhus). Senest er kirkens indre istandsat 2007-08 af arkitekt Knud Erik Laursen (Fredericia), hvor alterbordet, altertavlen, knæfaldet samt den senmiddelalderlige dørføj blev renoveret.³²

De første oplysninger om kirkens istandsættelse stammer fra 1619/20, hvor inventaret blev gennemgået og nystaffet, uden at vi ved i hvilke farver.¹⁷ Omkring år 1700 var kirken i udmærket forfatning, men 1791 var tilstandene ikke længere gode.²⁰ Inventaret beskrives som slidt og mølædt, og bygningens ringe tilstand gjorde, at der kom nedbør ind i korets nordøstlige hjørne, som blandt andet ramte altertavlen. Det beskrives endda som værende så slemt, at præsten til tider måtte søge over i degnens stol i korets sydøstlige hjørne for at komme i ly.²⁰ På det tidspunkt stod kirken med en præste- og degnestol i koret samt et pulpitur i skibets vestende. 1863 blev kirken renoveret og alteret rykket frem for at skabe plads til opbevaring bagved. Man ville

også fjerne stolene i korets østre hjørner, så degnen kunne sidde i skibet i stedet.¹⁵ 1921 gennemgik kirkerummet en større forandring, hvor der blev indsat paneler langs væggene, mens prædikestol og knæfald blev betrukket med ens plysstof, og nye stolestader kom til i skibet.²⁷ Arkitekt Arne Carlsen satte 1959 sit præg på indretningen og farvesætningen, da han nyindrettede både kor og skib med knæfald, bænke, belysning samt en række mindre inventarstykker.

Alterbordet, senmiddelalderligt, er muret i munkesten, 152×102 cm, 88 cm dyb. Altret er nu helt gemt bag et frontale (jf. ndf.) og fyldingspaneler samt bordplade fra 1921. På smalsiderne står panelerne med en mørkebrun farve, nok fra 1921, mens de på bagsiden er stafferet i en lys, brun ådring med mørkegrønne detaljer; sikkert fra 1800-tallets anden halvdel.

Alterbordsforside (fig. 44), o. 1650. Forsiden er udgjort af et frontpanel opdelt i to arkadefyldingsfelter. Arkaderne er båret af kannelerede pilastre på



Fig. 42-43. Middelalderlig ★relikviekapsel foldet i bly (s. 4126). Foto Arnold Mikkelsen 2024. – *Medieval ★relic capsule of folded lead.*

postamenter, prydet med beslagværksornamentik. Arkadernes rundbuer hviler på profilerede kapitæler og smykkes af et æggestavsornament. I arkadefagenes svikler er der udført en karvsnit-roset, mens der over arkadens top er indfældet en kort pyntestav. I fagenes bund er der en intarsiadekoration i form af brokademotiver omkring en roset. De to fyldingsfag er lodret adskilt af en liste, udsmykket med beslagværksornamenter og pikhugget bund. Yderst i hver side indrammes

alterbordsforsiden af to kraftigt fremspringende, beslagværksprydede volutkonsoller, der bærer et vaseformet, ligeledes beslagværksprydet led, som støtter alterbordspladen og den liste med æggestav, der afslutter frontalet under alterbordspladen. Typemæssigt har alterforsiden flere ligheder med den, man finder i Smidstrup Kirke (s. 4041).

Alterbordsforsiden står overvejende med en mørkebrun bemaling, men der er også anvendt sort, gråhvid og blå. Arkadernes fyldinger er ma-



Fig. 44. Alterbordsforside. o. 1650 (s. 4123). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Communion table frontal, c. 1650.*



Fig. 45. Koret set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Chancel looking east.*

let i en gylden farve, mens intarsiadekorationen er blevet opmalet med sort. Stafferingen stammer fra den seneste renovering 1973, udført af konservator Svenning Elmholdt.³²

1865 udtog man en **relikviekapsel* (fig. 42–43) fra alterbordets helgengrav.⁶³ Denne kapsel, nu tom, er udformet som en lille æske, foldet af en tynd blyplade, med selvstændigt blylåg; 4,2 cm bred, 3,4 cm høj. Æsken er nu i Nationalmuseets samling (inv.nr. 22403).

†*Alterklæder*. Provstinde Anna Cathrine Eddinger forærede 1734 et skarlagensrødt alterklæde sammen med en dug til kirken.⁵³

†*Alterdug og omhæng til alteret*. 1) Fæstnet med ringe, blev indkøbt 1817.¹⁵

2) 1866 skænkede fru Augusta Henriette Bolvig på Karensdal, sammen med en af sine døtre, et rødt fløjlsalterklæde med gule frynser og en broderet alterdug med kniplinger.¹⁵

Alterskammel (jf. fig. 41), 1959.¹⁰ En simpel konstruktion med to smalsider, hvor et halvt cirkelslag er udskåret, som derved danner fire ben. Skamlen er siden 2007 gråmalet og betrukket med groft uldstof i petroleumtblå (jf. *alterskranke*).

Altetæpper (jf. fig. 41), 1974, udført i uld med tværgående striber i støvet mørkeblå og gråblå. Tegnet af arkitekt Arne Carlsen (Skivholme) og vævet af Kim Naver.⁶³

Altetavlen (fig. 46–48 og 89), o. 1500–25, med to fløje, hviler på en sekundær predella af uvis alder. I tavlens midterfelt er en skulpturel fremstilling af Kristus på korset flankeret af Jomfru Maria og evangelisten Johannes. I fløjene ses apostlene.

Tavlen og dens figurer er skåret i egetræ. Midtskabet måler 172×116 cm med en dybde på 19 cm, mens fløjene er 58 cm brede med en dybde på 11 cm.

Midtfeltet er kronet af en kølhalsbuet baldakin med fialer i siderne og en stor krabbeblomst, der udgår fra kølhalsbueens spids. Selve baldakinen er udført i stavværk udformet som en række af spidsbuede arkader. Alle disse ornamentale detaljer er nyere rekonstruktioner. Midtfeltets figurer står under baldakiner.

Fløjene er opdelt horisontalt i to rektangulære felter; hvert felt er overdækket af en baldakin svaerende til midtfeltets, og under baldakinen står tre

apostle. Tavlens baggrund er glat og uden ornamentering.

Midtfeltets motiv er *Korsfæstelsen*. Kristus hænger på et latinsk kors med vidt udbredte arme, der er tynget ned i en tydelig Y-form på grund af det døde legemes vægt. Arme, bryst og ben er udmarvede med fremtrædende knogler og muskulatur. Hænderne er halvt lukkede, mens de korslagte fødder er vist i en vredet stilling med en markant kødfold omkring naglen, ligeledes på grund af legemets vægt. Jesus' hoved er faldet forover; hans øjne er halv lukkede, mens munden står let åben, og de sammenbidte tænder er synlige. En rørlok hænger ned på hver side af Kristus' ansigt, der skærmes af tornekrone, som er trukket langt ned over panden. Kronen er udformet som to flettede vidjer, hvorfra der stikker kraftige torne frem udført af indfældede dyvler. Lændeklædet er snoet smalt om Jesus' hofter og krydset fortil, hvorfra to lange snipper flagrer folderigt i en liggende s-form. Under korset er der angivet et stykke jordsmon som en tue, hvorpå Adams kranie hviler.

Til venstre for korset står *Jomfru Maria*. Hendes blik er slået ned, og hun knuger hænderne foran brystet i sorg. Ansigtet er skåret med elegante træk; kinderne har en fyldig runding, og hun har en let dobbelthage. Maria er klædt i lang kjole og kappe, der sammen med et hovedlin dækker hendes hår. Det ene ben tager et skridt frem, hvorfor man kan se en skospids titte ud under kjolen. Maria er anbragt på en lav tue.

Johannes står til højre. Hans hoved er let foroverbøjet, men blikket vendt bort fra den korsfæstede, og han knuger sine hænder foran sig. Hans velmodellerede ansigt har tydelige kindben og furer omkring munden. Håret er skåret langt og krøllet med pandehår. Han bærer en kjortel med høj krave, der kan åbnes fortil, og som er samlet med en knap i halsen. Over denne bærer han en kappe, der er slænget omkring hans krop. Han har taget et skridt frem med det ene ben, hvorfor der stikker en bar fod frem under kjortlen i en elegant spejling af Marias positur.

I fløjene vises apostlene. De har alle samme positur og kropsmodellering; deres hoveder er aflange og let fremskudte, mens de står på bare fødder. Figurerne er alle baseret på en ud af tre



Fig. 46. Senmiddelalderlig altertavle, o. 1500-25 (s. 4126). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Late Medieval altarpiece, c. 1500-25.

grundskabeloner, der gentages med små variationer. De fleste af apostlene har langt krøllet hår og fuldskæg. Alle figurerne står på en tydelig plint, skåret som jordtue. I den nordre fløj ses øverst fra venstre *Andreas* med sit kors. Han står i en kjortel, der er samlet fortil med knapper og holdt sammen om livet med et bælte. Om skuldrene har han en lang kappe. Dernæst en *apostel* i kjortel og kappe (sekundært identificeret som Judas Iskariot) uden attribut, med en vandrestav i den ene hånd og en bog i posebind i den anden. Ræk-

kens sidste *apostel* står ligeledes i kjortel og kappe. Med den ene hånd fatter han om en vandrestav, den anden hånd er svøbt i kappen, og med denne holder han en bog. Figuren har ingen attribut (sekundært identificeret som Peter).

I nordre fløjs nedre stokværk vises først en *apostel* i kjortel og kappe med ansigtet vendt ned imod den åbne bog, han holder i sin ene hånd. Den anden hånd griber om en vandrestok. Der er ikke nogen identificerende attribut (sekundært identificeret som Simon). Feltets midterste apostel



Fig. 47. Kristus på den senmiddelalderlige altertavle, o. 1500-25 (s. 4126). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Christ on the Late Medieval altarpiece, c. 1500-25.*

er *Bartolomæus*. Han står i kjortel og kappe og ser frem for sig med en åben bog i den ene hånd og en stor kniv i den anden. Den sidste *apostel* er vist som en ung mand uden fuldsæk. Han griber om en stor økse med den ene hånd; den anden fatter hårdt om kappen. En bog balancerer på armen, der griber kappen. Øksen identificerer apostlen som *Matthias*.

Søndre fløjs øverste felt rummer fra venstre en fremstilling af *Johannes*, vist som en ung mand uden skæg. Han velsigner med den ene hånd den kalk, han holder i den anden. Den midterste apostel er *Jacob den Yngre*, der står i kjortel og kappe. Han holder en bog frem for sig med den ene hånd og griber om en kølle med den anden. Sidste *apostel* i rækken kan være *Thomas*, *Matthias* eller *Paulus*. Han er iklædt en kjortel og kappe og har begge hænder hvilende på et stort slagsværd.

I det nedre stokværk på den søndre fløj er *Jacob den Ældre* den første fra venstre. Han står, som

de øvrige, i kjortel og kappe, men bærer også en bredskygget pilgrimshat på hovedet med ibsskalen på hattens opkrængede skygge. Med den ene hånd holder han en opslået bog, med den anden fatter han om sin vandrestav. Rækkens midterste figur gengiver *Filip*, der er glatbarberet og kort-håret. Han står i en dalmatika med en opslået bog i den ene hånd, mens den anden hviler på et slagsværd. Den sidste figur er *Mattæus*, der er vist i kjortel med store knapper og kappe. Han holder en åben bog i den ene hånd, den anden griber om et håndtag, der sikkert er de sidste rester af det slagsværd, han oprindeligt var udstyret med.

Predellaen er høj, med en front samlet af tre brædder, og prunkløs. Dens datering er usikker, men den må være eftermiddelalderlig.

Tavlens farvesætning. Hele tavlen brogede staf-fering er udført 1922 af Harald Munk og Axel Jensen på foranledning af børnene efter H. J.

Aamand og hustru.⁶⁴ Midtskabets baggrund er malet som damask i rødt og gyldent, mens fløjenes baggrund er forgylt. Skabet står i kongebå med stavværk i sølv og krabber i guld; predellaen er mørkebrun. Figurfrestillingerne har rosa hudfarve, mørke hårfarver og klædedragter i mørkerød, mørkegrøn og mørkeblå, mens alle kapper samt Jesus' lændeklæde er forgylt. Jordsmonnet under figurerne er grønt, det samme gælder tornekrone på hovedet af Jesus.

Under hver apostel bliver den enkelte figur identificeret med navnetræk skrevet i gylden skriveskrift. På predellaen er der malet en oval, råhvid kartusch, hvori der læses: »Det samme Sindelag være i eder, som var i Christus Jesus.« (Paulus' brev til Filipperne 2:5).

Før Munks renovering af tavlen stod figurerne omtrent i samme farveholdning, men rammen og baggrundene var brunmalede. Endvidere var der sekundært påsatte dæklader, bemalet som dra-

peri (jf. ndf.). På fløjene stod apostlenes navne i hvid eller gylden skriveskrift, mens der på den sortmalede predella i gylden fraktur blev citeret det samme skriftsted, som også nu læses.

Ændringer og istandsættelser. 1792 oplyses det, at tavlen trængte til at blive opmalet.²⁰ Det samme blev gentaget 1817, hvorefter man renoverede den 1818.²⁴ Allerede 1847 klagede man dog atter over bemalingens forfatning.¹⁵ Det var givetvis efter dette, at tavlen nogle år senere blev istandsat igen og udstyret med et rundbuet topstykke samt dæklader (fig. 48), der blev prydet af et blikrelief af den opstandne Kristus, anbragt på en jordklode flankeret af orme. Det er således nok den istandsættelse, der henvises til, når der på tavlens bagside læses »185()«; det sidste ciffer i årstallet er forsvundet.

Om tavlens udseende i begyndelsen af 1900-tallet vides meget lidt, men konservator Harald Munk meddelte, at han under nyistandsættelsen



Fig. 48. Altartavlen før istandsættelsen 1922 (s. 4129). Foto Chr. Axel Jensen, 1920. – *Altarpiece before the restoration in 1922.*



Fig. 49. Alterudstyr. Disk nr. 1, o. 1900 (s. 4130), disk nr. 2, 1993 (s. 4131), oblatæske, 1862 (s. 4131) og kalk, o. 1625 (s. 4130). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Altar set. Paten no. 1, c. 1900, paten no. 2, 1993, wafer box, 1862, and chalice, c. 1625.

1922 havde gentaget den eksisterende farvesætning og dermed også indskrifterne.³² Tavlen er senest istandsat 2006-07 af konservator Jens Johansen.⁶⁵

Værksted, datering og proveniens. Tavlen er et arbejde af høj kvalitet, hvilket navnlig fremgår af midtskabets tre store figurer. Især Kristusfremstillingen med det markante ansigt og det svungne lændeklæde påkalder sig opmærksomhed, men detaljerne på både Maria og Johannes skal ligeledes fremhæves. Apostelfigurerne er mindre og mere enkle i udtrykket, som det ofte er tilfældet.

Tavlen kan uden tvivl henføres til 1500-tallets første fjerdedel, hvilket navnlig bygger på fremstillingen af midtskabets figurer. Umiddelbart kan altertavlen ikke grupperes i et værkstedsfællesskab med andre tavler fra samme periode, og den er formentlig et nordtysk importarbejde.

Alterkalk (jf. fig. 49), o. 1625. Den 23 cm høje kalk har en sekskantet fod på en tilsvarende fodplade og standkant. På det sekssidede, profilerede skaft er en knop, prydet med en vulstring og sformede ornament. Det glatte bæger er, sammen med foden, nyere og nok fra 1900-tallets første del. På fodpladen står der med skriveskrift indgraveret: »Pjedsted Kirke«. Under bunden er kalken stemplet med et ligearmet kors, flankeret af et lødighedsmærke. 1632/33 beskrives det, at kalken 'i fjendens tid' blev beskadiget og måtte renoveres.¹⁷ Den renovering fandt tilsyneladende først sted 1640/41.¹⁷

Diske. 1) (Jf. fig. 49), o. 1900, udført af C. I. Møller (København), 11,5 cm i tværmål, med glat bund og fane. På fanen er et hjulkors med fligede korsender indgraveret. Under bunden står der med skriveskrift: »Pjedsted Kirke«, mens fanens

bund er stemplet med mestermærket »I.M.« og et udvisket mærke, der siger »24« samt et ligearmet kors.

2) (Jf. fig. 49), 1993, udført af Sven og Hjørdis Haugaard, 18 cm i tværmål, er let konkav og anbragt på en høj, cirkulær fod. På fanen er et hjulkors med fligede korsender indgraveret. Under bunden står der med skriveskrift: »Pjedsted Kirke 1993«. Fanens bagside er ydermere stemplet »Sv. H. Hjørdis« samt »9258«.

†*Disk*, af sølv, nævnt 1640.¹⁷

★*Altersæt* (fig. 50 og 90), af tin, 1600-25.²⁸ Den 17,4 cm høje *kalk* står på en cirkulær fod med skrå rand, skaftet er balusterformet, og det glatte bæger er relativt lavt, men med bred munding (14 cm i diameter). Kalken er ustempet. Den tilhørende *disk*, 16,5 cm i diameter, er flad og uden dekoration. Under bunden er den dog stemplet tre gange med samme mestermærke; sandsynligvis for Isaach Corridtz i Aalborg.⁶⁶ Kalk og disk blev ifølge kirkeejer proprietær Bolvig på Karenssdal opbevaret i en kiste (jf. s. 4139) i våbenhuset, indtil altersættet og kistens låg 1839 blev sendt til København, hvor det nu indgår i Nationalmuseets samling (inv.nr. 5140).⁶³

Oblatæske (jf. fig. 49), 1862, fremstillet af Ditlev Madsen Cohr, Fredericia. Den glatte æske, 5 cm



Fig. 51. Alterkande, 1969, indkøbt hos Carl M. Cohrs Sølvvarefabrik (s. 4132). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Altar jug*, 1969, purchased from Carl M. Cohrs Sølvvarefabrik.

høj, 8,5 cm bred, er udført med et let hvælvet låg, hvorpå der med skriveskrift er indgraveret: »Til Pjedsted Kirke 1862«. Under bunden er et lø-



Fig. 50. ★*Altersæt*, 1600-25 (s. 4131). Foto Arnold Mikkelsen 2024. – ★*Communion set*, 1600-25.



Fig. 52. Sygesæt, o. 1900 (s. 4132). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Communion set for the sick, c. 1900.*

dighedsmærke samt fabriksmærket »COHR« to gange.⁶⁷

Sygesæt (fig. 52), o. 1900, nok udført hos Carl Mads Cohr (Fredericia).¹⁷ *Kalken*, 10 cm høj, har en cirkulær, profileret fod med fodplade og cy-

linderskaft med en knop. Bægeret er glat. Bunden fungerer som oblatgemme, hvor selve standpladen danner låg. Kalken er på bundens rand stempet med sølvmærke »COHR«. ⁶⁷ *Disken*, 6,8 cm i tværmål, er glat. Under bunden er den stempet med fabriksmærket og lødighedsmærke »60HR«.

†*Sygesæt*, 1862, der var overtaget fra Gårslev Kirke, som Pjedsted hidtil havde delt ejerskabet med (s. 4095).

†*Sygekalk*, af sølv, omtalt 1631 som 'den lille kalk til de syge'.¹⁷

Alterkande (fig. 51), 1969, indkøbt hos Carl M. Cohrs Sølvvarefabrik (Fredericia), med kegleformet korpus og indsnævring ved den øvre tredjedel, hvorfra en ny kegleform åbner sig. Korpus er endvidere smykket af et langstrakt latinsk kors, udformet i højt relief. Hanken er et profileret, halvt cirkelslag, der forbinder kandens to dele, hældetuden er spids og peger opad. Under bunden er med skriveskrift indgraveret: »Skænket til Breedstrup kirke 1969 af L. Bjerg og hustru« (jf. s. 3695) samt et lødighedsmærke og fabriksmærket.

†*Alterkande*. En kande blev indkøbt 1844.¹⁵

†*Vinflaske* af tin, til messevin, erhvervet til kirken 1648/49.¹⁷



Fig. 53. Alterstager, o. 1625 (s. 4133). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Altar candlesticks, c. 1625.*



Fig. 54. Syvstager, 1919 (s. 4133). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Seven-branched candelabrum, 1919.*

Alterstager (fig. 53), o. 1625. De 47 cm høje stager har en profileret, cirkulær fod. Balusterskaffet er udstyret med en vulstring og holder den stærkt udkragede, bølgede lyseskål. På oversiden af begge stagers standplade er kirkens navn indgraveret med skriveskrift. 1655/56 omtales det, at fødderne på begge og en lypig på en af stagerne skulle repareres.¹⁷

†*Alterstager*, af træ, indkøbt 1944, til dagligdagsbrug på alteret.¹⁰

Alterskranke (jf. fig. 41), 1959, nok tegnet af arkitekt Arne Carlsen (Skivholme), af træ, opsat med to rette vinkler.¹⁰ Den relativt spinkle skranke består af balustre, der bærer håndlisten og en hylde til særkalke. Balustrene er nedfældet i knæfaldet. Skrankens træværk er siden 2007 malet i lys grå, mens knæfaldet er betrukket med petroleumsblåt uldstof (jf. *alterskammel*).

†*Alterskranke*. 1791 fortælles det, at balustrene over knæfaldet var løse.²⁰ Den nok selvsamme skranke omtales 1805 som 'udskredet'.⁵⁵ Det var formentlig også denne, man 1857 ombyggede og forhøjede, så den nu stod i halvbueform.¹⁵ Den blev renoveret 1904 (jf. fig. 40) og knæfaldet ombetrukket med rødt fløjl.²⁷

Syvstager (fig. 54), skænket 1919 til kirken af Peter Ebbesen og hustru.⁶³ 50 cm høj. Foden er udført som kvadratisk standplade, hvilende

på fire ligeledes kvadratiske ben. Herfra hæver et balusterskaft sig, og de seks lysarme udgår fra skaftet som tre koncentriske, halve cirkelslag. Hver lysarm er pyntet af en profileret knop og har en kolbeformet lyseholder. På foden er der med en nu lettere ulæselig skriveskrift indgraveret: »gave til Pjedsted Kirke [utydeligt ord] 1919«. Opstillet siden 1988 på hylde, tegnet af arkitekt Arne Carlsen (Skivholme), i korbuen.⁶³

†*Messeskjorte*, omtalt 1635/36, da Peder Raffn til Vindinge gav 20 daler til kirken. For en del af den gave blev der indkøbt 12 alen høgarn til en ny messesærk. Ydermere blev der betalt for kniplinger langs messesærkens ærmehuller og hals.¹⁷ Det må være den, der atter omtales 1669-70.²⁵

1719 meldes kirkens messesærk slidt og gammel, den samme oplysning gentages 1766.²⁰ Om det er den førnævnte, der stadig er i brug, eller en senere særk, er uklart.

†*Messehagler*. 1) 1735 blev det besluttet at lade kirkens messehagel reparere hos en guldsmed i Kolding, da sølvkrucifikset på hagelens front havde tre brud.⁵³ 1807 meldtes det, at kirken hverken havde en messehagel eller en messeskjorte.⁵⁵



Fig. 55. Romansk døbefont (s. 4134). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Romanesque font.*

2) 1811 blev der anskaffet en ny messehagel, men den manglede »Korset og den behøvede Prydelse, for ei at være til Vansiir for Meenigheden«, hvilket formentlig blev afhjulpet. 1813 oplyses det således, at hagelen opbevaredes hjemme hos degnen for at skåne den mod fugten i kirken.⁵⁵

Døbefont (fig. 55-59), romansk, foden af lys, grå granit, kummen af mørkegrå granit: samlet højde 94 cm. Foden, ca. 43 cm høj, er udført som en kvadratisk base, der med en vulstring over en hulkel møder kummen i et kort, cirkulært skaft. Basens vestvendte fag har en gengivelse af en langstrakt drage med små ører, vinger og en busket haledusk. Det sydvendte fag viser en kraftig orm eller drage, der snor sig om sig selv i kringleformer og bider sig selv i halen. Det østvendte fag er muligvis en ren planteranke, muligvis en slange eller drage med plantetræk. Ranken eller ormen vrider sig bugtende og snoede spirer udgår fra den. Den ene ende (halespidsen?) slutter i en snoet krølle, mens den anden ende (hovedet?) er fligget. Det nordvendte fag viser en kraftig orm eller drage med to hoveder, der bugter sig i et fletmønster.

Den bægerformede kumme, ca. 51 cm høj, 77 cm i diameter, spidser til forneden og møder basen i et kort skaftled. Mundingsranden er marke-

ret med en halv rundstav, mens kummens sider er udført med en række arkadebuer, der hviler på baser og tydelige kragbånd.

Døbefonten er en del af den store gruppe, M. Mackeprang identificerede som arkadefonte. Gruppen er rigt repræsenteret på egnen, eksempelvis i Egtved (s. 3475) og Gårslev (s. 4197). I denne større gruppe kan fonten i Pjedsted indpasses i underkategorien af arkadefonte med kapitælbaser; det vil sige en base udført som omvendt kapitæl.⁶⁸

Fonten blev renset for bemaling 1903.²⁷ Der blev dog fundet farvespor 1965, hvoraf det fremgår, at den ene af fodens dragefigurer var rødmalet. Der blev endvidere, på foden, fundet spor efter brun (mørk okker), sort (trækul), grøn og hvid. Det er uklart, ud fra analysen, om det drejer sig om den oprindelige eller en yngre staffering.³²

Dåbsfad (jf. fig. 60), o. 1600. Fadet, 36 cm i tværmål, er rigt dekoreret med renæssanceornamentik i form af skellagte dukater, fiskeblærer og bueslag; det hele er samlet omkring en midt-roset i fadets bund. Under bunden er sekundært med skriveskift indgraveret: »Pjedsted Kirke«. Produktionsstedet er usikkert, men det stammer formentlig fra Sydtykland eller Nederlandene.



Fig. 56-59. Døbefontens fod (s. 4134). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Foot of the font.*



Fig. 60. Dåbsfad, o. 1600 (s. 4134) og -kande, o. 1900 (s. 4135). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Baptismal dish, c. 1600, and jug, c. 1900.

Fadet er for småt til døbefonten, og en messingindsats blev derfor udført 1902, hvori fadet nu hviler.²⁷ På indsatsen er der med skriveskrift indgraveret: »Pjedsted Kirke«.

Dåbskande (jf. fig. 60), o. 1900, af messing. Kanden, 21,5 cm høj, har et vaseformet korpus og en stor, tilsyneladende sekundær hældetud samt en svungen hank med snoede ender. På korpus er med skriveskrift indgraveret: »Pjedsted Kirke«.

†*Dåbskammel*. En snedker blev 1636/37 betalt en dags løn og kost til at udfærdige en skammel ved fonten.¹⁷ Skamlens funktion er uklar.

Prædikestol (fig. 61), 1871, tegnet af kongelig bygningsinspektør L.A. Winstrup (Kolding). Stolen, i nyrenæssance, omfatter en kurv i fem fag med en samtidig opgang; alt sammen rigt udskåret. Kurvens fag har arkadefyldinger. I de tre fag, der vender mod skibet, er arkaderne udført som en forsænket, rundbuet og profileret ramme anbragt i et rektangulært felt. I arkaderne er forskellige løvværksornamenter udskåret i højt relief. De to sidste fag, der vender ind mod væggen, er smallere, og her smykkes fyldingen af et

forsænket, rektangulært felt. I frisen, der er glat og uden arkitektonisk udsmykning, er en udskåret indskrift i kapitæler: »Hvo som haver øren at



Fig. 61. Prædikestol, 1871 (s. 4135). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Pulpit, 1871.

høre med han høre» (Mark. 4,9). Over frisen afsluttes kurven i en fremskudt, profileret gesims. Postamentet er dekoreret med en udskåret række af sekssidede stjerner i et cirkelslag, der løber som en frise. Stolpen, der bærer kurven, er udført som sekssiddet pille med base og et højt, profileret kapitæl. På kapitælet er indskriften »Anno dom[ini] 1871« udskåret.

Opgangen til kurven er i et fag med rigt dekoreret brystning og mægler. Opgangsfaget er smykket af et rombeformet fyldingspanel, der gennemskæres af et vandret bånd med tre blomster i kvadratiske rammer. Fyldingens øvrige dele er udført af løvværksornamenter. Postamentet er smykket af et omtrent rektangulært, glat felt. Mægleren er rektangulær med bredden vendt



Fig. 62. *Prædikestol, 1536 (s. 4137). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Pulpit, 1536.



Fig. 63. Detalje af *prædikestol, 1536 (s. 4137). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Detail of *pulpit.*

ud mod skibet. Den står på en profileret base og dekoreres af et dukatlignende ornament i et rundbuet, forsænket felt. Øverst afsluttes mægle- ren i et gennembrudt cirkelkors med fligede kor- sender, som krones af et gennembrudt cirkelor- nament.

Stolen står med lys, brun fernis og forgyldte rammer og indskrifter. Dette afspejler den oprin- delige farveholdning.

1901 blev der indkøbt en tistofbeklædning til stolen, som den ikke tidligere havde haft, med guldfrynser.²⁷ Senest er stolen gennemgribende renoveret 1997 af konservator Ole Dufour.³²

**Prædikestol* (fig. 62–63), 1536, udført i eg. Den slanke stol, i sengotisk stil, omfatter nu kun en kurv i fire fag. Fagene har arkadefyldinger i form af forsænkede, rektangulære felter i en profileret ramme. De enkelte fag adskilles lodret af slanke søjler med ens glatte baser og kapitæler; alle søjle- skafterne er forskelligt udformet med variationer over snoninger og stokornamenter. En vandret frise adskiller kurvens otte fag i to grupper af fire. Frisen, der gennembyrdes af de lodrette søj- ler, har fire rektangulære smalfelter udfyldt af en

antikvainskrift i højt relief. På tværs af felterne læses: »Tenne predicstol er givud XXXVI«.

Øverst afsluttes kurven i en kraftig, fremskudt og profileret gesims. Stolen afsluttes nederst af en nyere base, der mimer den oprindelige gesims.

Prædikestolen har ingen opgang i dag, men 1858 blev ttrappen op til stolen fornyet.⁶⁹

1817 klagede man over, at stolens håndkant manglede betræk og en bogstøtte.²⁴ Nogle år se- nere, 1847, ønskede man, at den skulle have en ny bemaling.¹⁵ Den staffing beskrives 1879 som en 'styng oliebemaling'. Kurvens overkant var endvi- dere, på dette tidspunkt, betrukket med læder.

Stolen har gennem tiden tiltrukket sig ganske meget opmærksomhed, fordi den dateres til selve reformationsåret og dermed får en særlig luthersk status.⁷⁰ Stilistisk er den imidlertid også interes- sant, fordi den er udført i et sengotisk formsprog og dermed ikke er præget af den antikke, arki- tektoniske opbygning, som allerede i midten af 1500-tallet begyndte at præge det nye, evange- liske inventar. Stolen kan ikke knyttes til noget værksted, men den har paralleller. Den klareste er stolen i Skibinge Kirke (DK *Præstø* 885), der tak-



Fig. 64-65. Middelalderligt *kistelåg (s. 4139). 64. Forside. 65. Bagside. Foto Arnold Mikkelsen 2024. – *Medieval *coffin lid. 64. Front. 65. Back.*

ket være sit foldeværk og sine løvværksornamenter dog fremtræder endnu mere gotisk end stolen fra Pjedsted. En anden nær parallel er stolen i Egå Kirke (Øster Lisbjerg Hrd., Randers Amt).

Prædikestolen lå fra 1871 til -79 på våbenhusets loft, hvorefter den kom til Det kongelige Museum for nordiske Oldsager, nu Nationalmuseet (inv.nr. D1426).

†*Antependium* til prædikestolen, skænket 1734 af Løjtnant Legors hustru.⁵³

Stolestader (jf. fig. 71), 1959, med 100 cm høje gavle, tegnet af arkitekt Arne Carlsen (Skivholme).¹⁰ Der står 24 bænke fordelt i skibet og tårnrummet. Gavlene er enkle, rektangulære plader med en indfaset rille langs kanterne som

eneste udsmykning. Det samme gælder ryglænet, der også er markeret med en rille langs kanterne samt en enkelt rille øverst på ryglænets bagside. Gavlene står siden 2000 i mørkebrun og med blå riller, mens ryglænet er i en lysere cremebrun.¹⁶

†*Stolestader*. 1) 1841 oplyses det, at de 'forhen mindre solide og smukke kirkestole' under store bekostninger er blevet udskiftet med nye.¹⁵ På fotografier fra begyndelsen af 1900-tallet optræder (jf. fig. 40) et relativt enkelt stolestadesæt med rektangulære, glatte gavle, hvis eneste ornament er en let, fremspringende plade, der afslutter gavlene øverst. Ryglænet er udgjort af et skrånstillet bræt. Stolestadernes simple udformning antyder,

at det formentlig drejer sig om de stole, der 1841 omtales som indkøbt til kirken. Stolene var tilsyneladende brunmalede.

2) I forbindelse med inventarets istandsættelse 1921 blev stolestaderne øjensynligt også udskiftet. De nye stole, der kendes fra fotografier optaget efter istandsættelsen, havde kraftige gavle, dekoreret med et rektangulært, forsænket felt. Øverst blev gavlene afsluttet afrundet med bølget rand. Dette afrundede stykke indfattede et stjerne- eller blomsterrelief i et forsænket felt. Stolene stod øjensynligt brunmalede med topstykkets cirkelornament i en lysere farve (evt. guld). Det var dette sæt, som de nuværende stolestader afløste.

†*Lukket stol*. Stolen stod vestligst i skibet og blev fjernet 1856.¹⁵

Præstestol (jf. fig. 45), nyere, kopi efter Børge Mogensens armstol model 147, i bejdset fyr, polstret med groft, sort uldstof. Ryglænet er nu løst. Står i korets nordøstre hjørne.

†*Skrifte- og degnestole*. 1) Omtalt 1700 som stående i korets østre hjørner og som værende

brøstfældige.²⁰ Det har givetvis drejet sig om den lukkede skriftestol, der 1791 beskrives som så forfalden, at de udskårne træornamenter på stolens loft truede med at falde ned på præsten.²⁰ Det kan også være den stol, der 1856 fik udskiftet gulvbrædderne.¹⁵

2) En degnestol ønskes 1866 anskaffet, da kirken ikke havde nogen.¹⁵

Løse stole, nyere. Folkestolen (J39), tegnet af Børge Mogensens, af bøg. De seks stole er opstillet i koret.

†*Løs bæk*, nok erhvervet til våbenhuset 1857.¹⁵

(†)★*Kiste* (fig. 64–66), middelalderlig, jernbunden, hvoraf nu kun låget er bevaret. Det drejer sig om en svær, ubemalet egeplanke; 144 cm lang og 36–52 cm bred, 5,5 cm tyk. På oversiden er der spor efter tæt sammenstillede, mønsterlagte jernbeslag, som nu er forsvundet. På lågets underside er der med runer indridset: »Gunnī Smīþ garþ mæk« (Gunnē Smed gjorde mig).⁷¹ Låget, muligvis hele kisten, stod i våbenhuset inden den 1839 blev sendt til København af proprietær Bol-

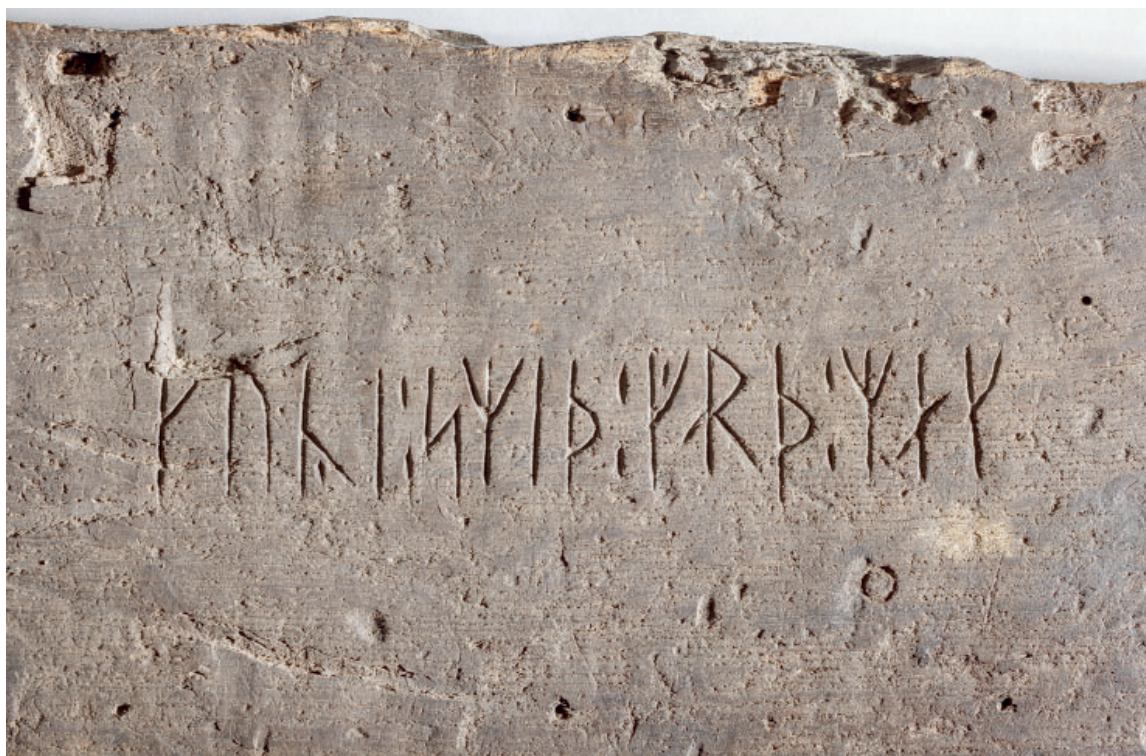


Fig. 66. Runeindskrift på ★kistelåg (s. 4139). Foto Arnold Mikkelsen 2024. – Runic inscription on ★coffin lid.

vig på Karensdal sammen med en kalk og disk (jf. s. 4131).⁶³ Kistelåget er nu i Nationalmuseets samlinger (inv.nr. 5139).

† *Vægpaneler*, udført 1921 og atter fjernet under istandsættelsen 1959.²⁷

Pengeblok (fig. 67), o. 1750, 60 cm høj. Den kvadratiske stok har affasede kanter forneden og er beslået med to vandrette jernbånd. Låget, beskyttet med en jernplade, hvori pengerrillen er udført, holdes fast af kraftige hængsler og lukkes ved et smalt hængsel på stokkens side. Både træet og jernbeslagene er malet i lys, brungul farve med rødbrun træådring. Med sort antikva læses på blokkens front: »Kirkens Bøsse.«. Blokken er nu anbragt i våbenhuset.

Pengebøsse (jf. fig. 70), nok ophængt 1959, udført som enkel trækasse med pengerrille øverst i låget. Malet i lys grå. Anbragt i skibet ved kirkedøren.



Fig. 67. Pengeblok, o. 1750 (s. 4140). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Poor box*, c. 1750.

Fig. 68. Indvendig dør mellem våbenhus og skib (s. 4140), o. 1500. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Internal door between the porch and the nave*, c. 1500.

Dørfløje. *Udvendig*. I tårnets sydside. Dobbeltfløjet egetræsdør (jf. fig. 72), 1944, skænket af beboerne på Karensdal, er lakeret og står med kraftige smedejernshængsler udført som brede bånd pyntet med sildebensornamenter.⁶³ Udvendig er beslagene smykket med korsede kors, der udgår fra rombeformede gennembrydninger i beslaget. Dette motiv er lånt fra kirkens gamle dør (se ndf.). Beslagenes søm er udstyret med store, kuplede sømhoveder. På indersiden har sømmene firkløverformede hoveder. Håndgrebet er kraftigt og udformet med en halvkugle yderst på grebet.

Indvendige. 1) I våbenhusets nordmur (fig. 68-69 og 86c), o. 1500, bestående af fem egeplanker, samlet med gangjern og pyntebeslag, der føres ud i fligede løvornamenter med stiliserede blomster eller frugter og rombeformer. På fronten (i våbenhuset) er griberingens og nøglehullets beslag omsluttet af tilsvarende løvværk. På bagsiden er der en stor låsekasse i eg, og fortil sidder låsens nøgle fortsat i nøglehullet. Den senmiddelalderlige dør har sine nærmeste paralleller på Fyn, eksempelvis døren i Næsbyhoved Broby fra 1512 (DK Odense 2715).⁷²

Dørfløjen i Pjedsted har gennemgået flere forandringer; den er blevet vendt, så ydersiden nu vender ind, den er blevet beskåret, beslagene er blevet rykket og flere steder beskadiget eller forvitret.

Siden 2008 står dørfløjens træværk ubemalet, mens jerndelene er malet i en lys grå farve.³² 1903 oplyses det, at dørfløjen blev afrenset for bemaling, istandsat og nymalet.²⁷

2) Indvendig dør (fig. 70) mellem våbenhus og skib, o. 1895, indsat som supplement til den middelalderlige dør.⁶³ Den dobbeltfløjede dørfløj, hængt i Hamborghængsler, er samlet af seks brede planker og udstyret med fyldingspaneler. På forsiden er de midterste paneler udsmykket af et ringkors og friser af fremspringende kupler. På indersiden er panelerne dekoreret med lodrette streger og rombefriser samt fremspringende





Fig. 69. Indvendig dør mellem våbenhus og skib (s. 4140), o. 1500. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Internal door between the porch and the nave, c. 1500.*

halvkugler. De to fløje adskilles både udvendig og indvendig af en pilasterprydet pille med base og kapitæl. Håndgrebet, i messing, er udformet som en oval ring. Døren er malet lys grå.

†*Pulpitur*. 1751 blev et pulpitur opført i vestforlængelsen med en brystning fremskudt foran jordbuen og ind i skibets vestende. Funktionen er ikke specificeret i kilderne. Pulpiturets gulvplanker blev udført af genanvendte loftsbrædder fra skibet, der blev udskiftet på dette tidspunkt (jf. s. 4113). En trappe af nyindkøbt fyrretræ gik fra vestforlængelsen og op til pulpituret.⁵³

1871 ombyggede man pulpituret, således at det kunne flyttes længere mod vest og dermed komme helt ud af skibet. Passagen under pulpituret, i jordbuen, blev på dette tidspunkt lukket med et gitter i form af drejede balustre.¹⁵ 1912 foreslog arkitekt J. Jespersen, at man sænkede pulpituret

Fig. 71. Kirkens indre set mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Church interior looking west.*

6-7 tommer for at give bedre plads til det nye orgel (jf. ndf.).⁷³ Det er uklart, om dette skete, og desuagtet stod pulpituret kun kortvarigt derefter. 1947 fjernede man pulpituret og anbragte orglet på gulvet.²⁷

Orgel (fig. 88), 1965, med fire stemmer, ét manual og pedal. Bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby og Horsens. Disposition (C-g³): Gedakt 8', Principal 4', Rørfløjte 4', Oktav 2'. 2008 udvidet med pedal (C-d¹): Subbas 16' og kobling: M+P. Opstillet på gulv i vest med østvendt facade og spillebord. Orglet er tegnet af arkitekterne Aksel Skov og Aage Kristensen.

†*Orgel*. 1912 med fem stemmer. Bygget af Horsens Orgelbyggeri v. M. Sørensen. Pneuma-



Fig. 70. Indvendig dør mellem våbenhus og skib (s. 4140), o. 1895. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Internal door between the porch and the nave, c. 1895.*





Fig. 72. Præsterækketavler, 1988 (s. 4144). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Parson list boards*.

tisk aktion. Ombygget o. 1930. Orglet, som var skænket af Niels Jensen, Rosengaard,⁶³ stod på $\dagger$ pulpitur i vest frem til 1947 (jf. ovf.).⁷⁴

Salmenummertavler (jf. fig. 71), o. 1930, to trætavler til hængenumre, 54×73 cm. Udformet som træramme med fremskudt midterfelt. Øverst afsluttes tavlen af en profileret gesims, der domineres af en æggestavsfrise, flankeret af en volut i begge ender.

Præsterækketavler (fig. 72), 1988, tegnet af arkitekt Arne Carlsen (Skivholme), to rektangulære trætavler med afrundede hjørner.¹⁰ Malet i petroleumblå farve. Øverst på tavlerne læses i versaler sans serif: »Pjedsted – Gårslev sogne« og »Pjedsted sogn«. Præsterne navne og embedsår er anført med hvide versaler sans serif. Ophængt på vestforlængelsens nordvæg.

$\dagger$ *Præsterækketavle*, o. 1658, omtalt 1690, beko-stet af sognepræst Berent Berentsøn Fallencamp.¹¹

Lysekroner. 1) (Jf. fig. 88), 1878. Den anseelige krone har 12 volutprydede, s-svungne arme i to etager, otte nederst, seks øverst, der bærer en høj, bægerformet lysskål. Armene udspringer fra løvværksudformede volutter, monteret på et bånd, der omslutter balusterskaffets to store kugleled. På den nederste kugle er der med antikva indgraveret: »Skjænket Pjedsted Kirke til Minde om

vore afdøde Børn. G[a]mmelby Mölle 1878«. Kronen hænger i et gyldent messingrør i vestforlængelsens hvælv.

2) (Jf. fig. 41), 1920, skænket af N. M. Nielsen. Kronen har otte volutprydede, s-svungne arme, der alle bærer en bred lysskål og prydes af dragehoveder. Armene udgår fra bladmænd omgivet af akantusløv og sidder monteret på balusterskaffet, som smykkes med skiveled samt en kugle nederst. Skaffet afsluttes foroven i en kolbeformet cylinder, omgivet af små pyntearme, der går i et med kronens ophæng. Forneden er en hængekugle med en lille, profileret knop. På kuglen er med skriveskrift indgraveret: »Skænket af N.M. Nielsen Möllersminde den 3. November 1920«. Kronen hænger i to gyldne messingrør adskilt med en knop ved rørenes samling. Ophængt vestligst i skibet.

3) (Jf. fig. 71), o. 1920. Kronen har otte volutprydede, s-svungne arme, der hver bærer to brede lysskåle og prydes af delfinled. Armene udgår fra kronede mandshoveder og sidder monteret på balusterskaffet, der nederst er udstyret med en kugle afsluttet i en hængekugle med en lille, profileret knop. Skaffet afsluttes foroven i kolbeformede cylindre og stiliseret løvværk. På kuglen er med skriveskrift indgraveret: »Minde om Kirsten Lauritsen«. Kronen hænger i to gyldne messingrør adskilt med en knop ved rørenes samling. Ophængt østligst i skibet.

Lampetter, 2007, tre styk, tegnet af arkitekt Knud Erik Laursen (Fredericia). Indfældet i korets nord- og sydvæg. De er udformet som kvadratiske messingkasser med savtakket bund. Tre glødepærer står rejst i messingkassen uden yderligere pynt. I korets nordside er en enkelt lampet, mens den søndre er fordoblet og består af to indfældede kasser.

Pendler (jf. fig. 45), o. 1973, seks styk.¹⁰ De spinkle hængelamper, anbragt i to baner over knæfaldet, er udført i messing med en enkel, cirkulær skærm, hvorfra pæren udgår i en kraftig fatning.

$\dagger$ *Lighbåre*, i eg, beklædt med fyrdeller, indkøbt 1647/48 for tre sletdaler.¹⁷

$\dagger$ *Jordpåkastelsesspade*, indkøbt 1914.²⁷

Klokker. 1) (Fig. 73), støbt 1751 af Johan Barthold Holzmänn (København), 82 cm i tvær-



Fig. 73-74. Klokker. 73. Nr. 1, støbt 1751 af Johan Barthold Holzmänn (s. 4144). 74. Nr. 2, støbt 1974 af Alfred Paccard (s. 4145). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Bells. 73. No. 1, cast in 1751 by Johan Barthold Holzmänn. 74. No. 2, cast in 1974 by Alfred Paccard.

mål. Kroppen er uden anden dekoration end to vulstringe, der markerer overgangen til slagringen. Om halsen løber en indskrift i kapitæler: »Soli Deo gloria Me fecit Iohan Barthold Holzmänn Hafniæ A[nno]. 1751.« (*Alene Gud til Ære. Johan Barthold Holzmänn gjorde mig. København 1751*). Indskriften løber i et kraftigt løvværksornament. Klokken er ophængt i en slyngebom. Klokken er måske finansieret ved en donation (39 rigsdaler og 51 skilling) fra Kongen i forbindelse med salg af en klokke fra Koldinghus 1742.⁶³ Johan Holzmännns klokker kendes fra talrige kirker i Danmark, navnlig Sjælland og Norge, eksempelvis Bringstrup (1731) (*DK Sorø* 426), Lillerød (1731) (*DK Frederiksborg* 1976) og Særløse (1746) (*DK København* 850).

2) (Fig. 74), støbt 1974 hos Alfred Paccard (Frankrig), 73,5 cm i tværmål, på bekostning af

Johannes Henriksen.⁶³ Kroppen er uden anden ornamental dekoration end en akantusfrise, der markerer overgangen til henholdsvis slagringen og halsen. På kroppen, under den øvre frise, læses med versaler: »Støbt år 1974 til Pjedsted Kirke af Jesu Kristi ære det tone højt i sky, her er godt at være i Herrens kirkely.«, mens der på slagringen med versaler læses: »Mine forældre Maren Jensen Bjerre og Søren Kristian Henriksen Hvolgård til minde. Johannes.« Ophængt i klokkestolen i en slyngebom.

†Klokke. 1) Ved klokkeskatten 1528-29 afleverede kirken en mindre klokke på 2 skippund 8 lispund.⁴ 2) Ifølge *Den Danske Atlas* skulle den tidligere klokke have båret indskriften: »Sancte Johannes«.⁷⁵ Det kunne muligvis være den klokke, der blev afløst af klokke nr. 1.



Fig. 75. Gravsten nr. 2-4 (s. 4146). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Tombstones nos. 2-4.*



GRAVMINDER

Gravsten. 1) (Fig. 76), o. 1772, over provst Niels Jensen Høstmark, ★30. oktober 1702, †14. maj 1772. Rektangulær, lys grå sandstensplade med svejftet kant, 175×233 cm. Personalia samt opbyggeligt citat udfylder næsten hele stenens flade og står i skriveskrift. Stenen er hårdt medtaget; den har flere brudskader, således at store dele af indskriften nu er gået tabt. Den lå uden tvivl oprindeligt inde i kirken, men er nu henlagt på kirkegården.

2-5) (Fig. 75 og 77), 16-1700-tallet, sandsten. Flere gravsten af varierende størrelse fra 60×160 cm til 128×182 cm. De er alle rektangulære med

Fig. 76. Gravsten nr. 1 over provst Niels Jensen Høstmark, o. 1772 (s. 4146). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Tombstone no. 1 of dean Niels Jensen Høstmark, c. 1772.*

markeret midtfelt og forsvundet indskrift. Stenene var formentlig oprindeligt inde i kirken, men er nu henlagt på kirkegården.

†Muret begravelse eller krypt. 1905 blev det nævnt, at der »skal findes« et tilmuret gravkammer under gulvet foran alteret.²⁷ Mængden af gravsten fra kirken taget i betragtning er dette uden tvivl korrekt, men det kan ikke afgøres, hvilken begravelse der er tale om.

Mindetavle (fig. 78), o. 1850, over Peter Andersen af 6. livregiment, 4. kompagni, der blev såret ved Kolding 23. april 1849, for efterfølgende at dø i Bogense 29. maj s.a. Rektangulær trætavle med profileret ramme og rejst, svejftet top. Rammen er malet sort, mens tavlens felt er lys grå. Det



Fig. 78. Mindetavle, o. 1850, over Peter Andersen (s. 4147). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Memorial tablet, c. 1850, of Peter Andersen.



svejfede topstykke er malet råhvidt og ydermere pyntet af to modstillede volutter omgivet af gule forårsblomster. Mindeordene står skrevet med sort fraktur. Tavlen er ophængt på tårnrummets sydvæg.

Kirkegårdsmonumenter. 1) (Fig. 79), o. 1850, over Johannes Sørensen, *1772, †1815. Rektangulær sandstensplade med forhøjet midterparti, 60×160 cm. Personalía samt opbyggeligt citat står i skrivekrift. Givetvis udført samtidig med nr. 2.

2) (Fig. 80), o. 1850, over Ane Marie Madsen, *1782, †1850. Som nr. 1.

3) (Jf. fig. 82), o. 1856, over Hans Jensen, *9. august 1823, †14. juli 1854. Støbejernskors, ca. 88 cm højt, og udformet med fligede korsender og relieffet af en sørgende engel med et kors i favnen, anbragt i den øverste korsarm. Det har versalindskrift i relief med personalía.⁷⁶

4) (Jf. fig. 82), o. 1856, over Jens Nielsen, *8. juli 1795, †20. januar 1856. Støbejernskors, ca. 88 cm højt, udført som nr. 3.⁷⁷

5) (Fig. 83), o. 1861, over Ane Margrethe Andersen, *1806 i Gauerslund og †1861 i Smid-

Fig. 77. Gravsten nr. 5 (s. 4146). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Tombstone no. 5.



Fig. 79-80. Kirkegårdsmonumenter nr. 1 og 2, o. 1850, over Johannes Sørensen †1815 og Ane Marie Madsen †1850 (s. 4147). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Churchyard monuments nos. 1 and 2, c. 1850, to Johannes Sørensen and Ane Marie Madsen.



Fig. 81. Kirkegårdsmonumenter nr. 6 og 7 over Ane Sophie Jacobsen, o. 1864, og sognepræst Jacob Christian Jacobsen, o. 1877 (s. 4149). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Churchyard monuments nos. 6 and 7 to Ane Sophie Jacobsen, c. 1864, and vicar Jacob Christian Jacobsen, c. 1877.



Fig. 82. Støbejernskors, kirkegårdsmonumenter nr. 3-4 og 8 (s. 4147 og 4149). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Cast-iron crosses, churchyard monuments nos. 3-4 and 8.*

strup. Støbejernskors med spidsbuede korsender prydet af planteornamentik.

6) (Jf. fig. 81), o. 1864, over Ane Sophie Jacobsen, *3. oktober 1802, †24. maj 1864. Hvid marmortavle udført som delvist udrullet skriftrulle, 30×42 cm. Personalía samt bibelcitát (Fil., 1,21) står i sortmalet antikva.

7) (Jf. fig. 81), o. 1877, over sognepræst Jacob Christian Jacobsen, *21. maj 1803, †12. september 1877. Hvid marmortavle udført som delvist udrullet skriftrulle, 28×42 cm. Personalía samt opbyggeligt citát står i sortmalet antikva.

8) (Jf. fig. 82), o. 1879, over Maren Hansdatter, *1798, †1879. Støbejernskors, ca. 88 cm højt, korsenderne munder ud i tre liljeornamenter. I øvre korsarm er endvidere relieffet af et englehoved i en blomst. Det har versalindskrift i relief med personalía.⁷⁸



Fig. 83. Støbejernskors nr. 5 over Ane Margrethe Andersen, o. 1861 (s. 4147). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Cast-iron burial cross of Ane Margrethe Andersen, c. 1861.*

KILDER OG HENVISNINGER

Nedenfor er anført en oversigt over arkivalier, utrykte kilder og litteratur anvendt i beskrivelsen af Pjedsted Kirke. For en oversigt over arkivalier og litteratur samt forkortelser anvendt i Vejle Amt i almindelighed jf. også s. 56-62. Henvisninger til *Danmarks Kirker*, København 1933-, er angivet som *DK*, efterfulgt af betegnelsen på det pågældende amt; referencer inden for Vejle Amt har dog kun sideangivelse.

Arkivalier. Rigsarkivet i København (RAK). *Regnskaber 1433-1559*. Fortegnelser over indkrævede klokker, 1528-28 (*Regnskaber 1433-1559*. Indkrævede klokker); *Rentekammeret*. Kamrenes forenede arkivkontor: Register til skødeprotokoller over bortsolgt ryttergods (*Rentekammeret*. Register); Danske Afdeling, Kancelliet: Skødeprotokol for det koldingske rytterdistrikt, 1765-1770 (*Rentekammeret*. Skødeprot.); *Reviderede regnskaber. Kongelige slotte og haver*. Koldinghus. Inventarie-, material og brændevædsregnskaber 1707-53 (*Rev. regnsk. Inventarie mm.*); *Reviderede regnskaber. Kirkeregnskaber*. Ribe Stift Kirker i Koldinghus Amt, 1669-70 (*Rev. regnsk. Kirker i Koldinghus Amt*).

Rigsarkivet i Viborg (RAV). *Ribe bispearkiv*. Holmans Herred 1635-1778 (*Bispeark. Holmans Herred*); Herredsbog, 1690 (*Bispeark. Herredsbog*); Kirkesyn, 1696-1792 (*Bispeark. Kirkesyn*); diverse indberetninger om

gejstlige embeders beskaffenhed, 1799-1803 (*Bispeark. Kirkeejere*); præsteindberetninger til biskop J. Bloch, 1766-69 (*Bispeark. Indb. til biskop Bloch*); indberetninger 1726-74 (*Bispeark. Indb.*); indberetninger om kirke- og præstegårdssyn, 1793-1832 (*Bispeark. Kirke- og præstegårdssyn*); årlige Indberetninger, 1805-24 (*Bispeark. Årlige indb.*) – *Kirkesessionerne for rytterdistrikterne*. Synsprotokol for de reparerede kirker i Skanderborg, Dronningborg og Kolding rytterdistrikter 1724-34 (*Kirkesessionerne for rytterdistrikterne*. Synsprot.); *Koldinghus rytterdistriktsarkiv*. Kirkesessionsprotokol 1734-35 (*Koldinghus rytterdistriktsark. Kirkesessionsprot.*) – *Viborg Landsting*. Restsvæsen: Højesteret, Landsting og landsretter. Viborg Landsting: Skøde- og panteprotokol, 1624-1805 (*Viborg Landsting. Skøde- og panteprot.*) – *Holmans og Elbo Herreders Provsti*. Synsprotokol for kirker og præstegårde 1803-16 (*Provstiark. Kirker og præstegårde 1803-16*); indkomne breve, 1566-1658 (*Provstiark. Indkomne breve*) – *Elbo-Jerlev-Holmans-Brusk provsti*. Synsprotokol for kirker og præstegårde, 1833-87 (*Provstiark. Synsprot for kirker og præstegårde*) – *Elbo-Holmans-Jerlev Herreders Provsti*. Kirkesynsprotokol, 1900-10, 1912-24, 1923-62 (*Provstiark. Kirkesyn*); Synsprotokol for kirker og præstegårde, 1872-83 (*Provstiark. Synsprot. 1872-83*) – *Brusk-Nørre Tystrup Herreders Provsti*. Synsprotokol, 1888-1904 (*Provstiark. Synsprot.*) – *Fredericia Provsti*. Synsprotokol for kirker, 1965-84 (*Provstiark. Synsprot. 1965-84*) – *Landsbykir-*



Fig. 84. Kirken set fra sydøst, med (†)overdør og †fritrapp (s. 4110). Foto u.n., før 1966. I NM. – The church seen from the south east, with (†)door.



Fig. 85. Kirken set fra nordvest. Foto HAK 1897. I NM. – *The church seen from the north west.*

kernes regnskabsbøger. Regnskabsbog for Pjedsted Kirke, 1617–56 (*Landsbykirkernes regnsk. Regnskabsbog*) – *Pjedsted Pastorat*. Forloverprotokol m.m., 1894–1919 (*Pastoratsark*. Forloverprot.).

Fredericia Lokallhistoriske Arkiv (FLA). *Menighedsrådsarkiv*. Diverse sager 1898–1911 (*Menighedsrådsark*. Div. sg.); Menighedsrådets sager 1904–2004 (*Menighedsrådsark*. Sg.); Forhandlingsprotokol 1904–58 (*Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.).

Kirkens arkiv. Diverse sager, 1995–2000 (*Kirkens ark*. Div. sg.).

Nationalmuseet (NM). *Notesbøger*. Fr. Uldall, *Om de danske Landsbykirker*, V (1888). *Indberetninger*. Christian Axel Jensen 1923 (bygning og inventar); Olaf Olsen 1965 (bygning); J. Vilhelm Petersen 1892 (bygning); Jens Johansen 2006 (altertavle). *Manuskripter*. R. H. Kruuse, »Andet Tillæg til Nørre Jyllands Mærkværdigheder i 19. Århundrede«, 1857 (runesten).

Tegninger og opmålinger. *Nationalmuseet (NM)*. Erik Schiødte 1878 (prospekt, plan, dørføj); Morten Aamann Sørensen 1966 (trappeopgang).

Litteratur. Orla Hylleberg Eriksen, *Dendrokronologisk undersøgelse af tagkonstruktion over Pjedsted kirke, Vejle amt*, NNU rapport nr. 41, Nationalmuseet 2023.

Historisk indledning, kirkens omgivelser og bygningsbeskrivelse ved Line M. Bonde, kalkmalerier, inventar og gravminder ved Martin Wangsgaard Jürgensen, heraf dog orgler ved Kristian Lumholdt. Arkivalielæsning ved Kristoffer Edelgaard Christensen, Bjørn Westerbeek Dahl, Kathrine Faust Larsen, Lukas Svane Nielsen m.fl. Oversættelser ved James Sander Manley (engelsk) og Peter Zeeberg (latin). Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet september 2024.

¹ Om dateringen for håndskriftet Ribe Oldemoder se s. 2533.

² *Scriptores Rerum Danicarum medii ævi* I–IX. Udg. af Jacob Langebæk m.fl., Kbh. 1772–1878, I, 316; *Diplomatarium Danicum*. Udg. af det danske Sprog- og litteraturselskab, Kbh. 1938 ff., 4, IV, nr. 579 (28–30. juni og 6. juli 1392); »Biskop Svens Seigl af Børlum. 1376«, *Danske Magazin* I, 1 (1745), 262 anfører fejlagtigt »Rested« Kirke i stedet for Pjedsted.

³ »Regnskabsbog over Indtægten af Landehiælpen 1524–1526«, *Danske Magazin* 4, 2 (1873), 44.

⁴ RAK. *Rentekammeret*. Fortegnelse over indkrævede klokker (fol. 92v).

⁵ *Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1551 ff. I uddrag*, udg. af Rigsarkivet, Kbh. 1885 f. (*KancBrevb*), 8. nov. 1648.

⁶ Fæstningen stadfæstedes 1609. 1633 bevilgedes sognepræsten og dennes efterfølgere atter såvel Kronens som kirkens korntiende, »som altid har ligget til hans Formænd i Embedet i Kongens Faders og Farfaders Tid«. *KancBrevb* (note 5), 10. jan. 1609 og 10. dec. 1633. Kronens andel af korntienden kom fra præsteembedet 1666. *Kronens Skøder paa afhændet og erhvervet jordegods i Danmarks, fra Reformationen til Nutiden, 1535-1765*, I-IV, udg. af Rigsarkivet, Kbh. 1892-1955 (*Kronens Skøder*), II, 240 (16. jan. 1666). 1625 klagede samme præst over, at en kirkejord, hans formand havde brugt til præstegården, var kommet fra præstegården. 1632 konfirmeredes sognepræstens fæstebrev på 21 stykker kirkejord for ham selv og efterkommere. *KancBrevb* (note 5) 31. maj 1625 og 23. dec. 1632.

⁷ RAK. Rentekammeret. Register.

⁸ RAV. *Bispeark*. Kirkesyn; *Bispeark*. Kirkeejere; *Bispeark*. Årlige indb.; *Bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn.

⁹ RAV. *Provstiark*. Synsprot. for kirker og præstegårde; *Provstiark*. Synsprot.; *Provstiark*. Kirkesyn.

¹⁰ FLA. *Menighedsrådsark*. Sg.

¹¹ I hvert fald nævnes 1690, at hr. Niels 1440 var præst i Pjedsted og Gårslev (s. 4160). RAV. *Bispeark*. Herredsbog.

¹² Allerede 1808 søgte Bredstrup menighed til Pjedsted Kirke, dersom kirken i Bredstrup var udlagt til krudtmagasinet. RAV. *Provstiark*. Indkomne breve; FLA. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.; Pontoppidan Thyssen, *Dansk præste- og sognehistorie*. X, 11 Haderslev Stift, Aarhus 1986, 967-974.

¹³ *Atlas Danicus Ribe Stift*, 1987, 131-32.

¹⁴ Erik Moltke, *Runerne i Danmark og deres oprindelse*, Kbh. 1976 (og engelsk udg. 1985). NM. *ATA*. R. H. Kruuse, »Andet Tillæg til Nørre Jyllands Mærkværdigheder i 19. Århundrede«, 1857.

¹⁵ RAV. *Provstiark*. Synsprot. for kirker og præstegårde.

¹⁶ *Kirkens ark*. Div. sg.

¹⁷ RAV. *Landsbykirkernes regnsk.* Regnskabsbog.

¹⁸ Et indgreb i det nordøstre hjørne blev udført 1972 i forbindelse med opførelsen af toiletfaciliteter i forlængelse af tårnet. RAV. *Provstiark*. Kirkesyn; FLA. *Menighedsrådsark*. Div. sg.

¹⁹ Flere gange omtales dette. Eksempelvis 1669, hvor der blev betalt for arbejde på 'et gærde på kirkegårdsmuren', så kvæget ikke 'skulle løbe der over'. RAV. *Landsbykirkernes regnsk.* Regnskabsbog; RAK. *Rev. regnsk.* Kirker i Koldinghus Amt.

²⁰ RAV. *Bispeark*. Kirkesyn.

²¹ RAV. *Bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn; *Provstiark*. Kirker og præstegårde 1803-16.

²² RAV. *Bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn.

²³ Trappen er senest fornyet 1980 (arkitekt Anker Birkemose, Fredericia). FLA. *Menighedsrådsark*. Div. sg.

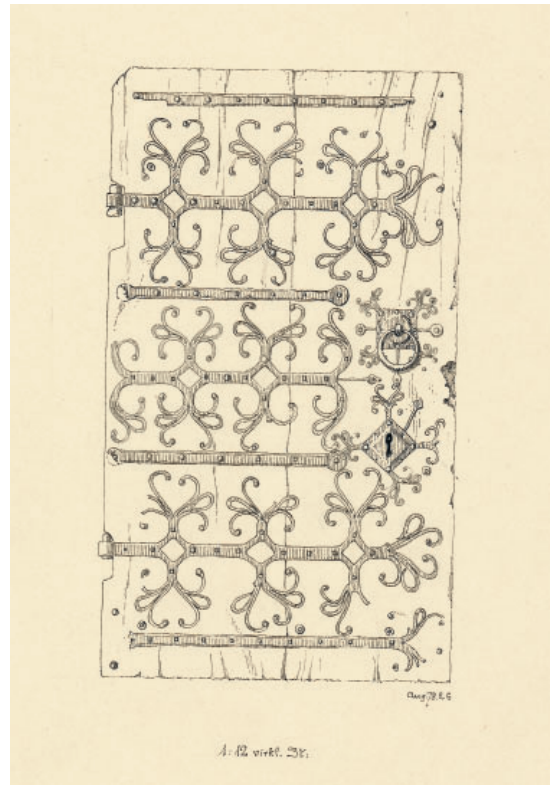


Fig. 86c. Den senmiddelalderlige dørføj (s. 4140). 1:50. Målt og tegnet af Erik Schiødt 1878. I NM. – *The Late Medieval door wing*.

²⁴ RAV. *Provstiark*. Kirker og præstegårde

²⁵ RAK. *Rev. regnsk.* Kirker i Koldinghus Amt.

²⁶ RAV. *Provstiark*. Synsprot. 1965-84.

²⁷ RAV. *Provstiark*. Kirkesyn.

²⁸ RAV. *Rev. regnsk.* Kirker i Koldinghus Amt.

²⁹ RAV. *Kirkesessionerne for rytterdistrikterne*. Synsprot.

³⁰ NM. *ATA*. Korrespondance; FLA. *Menighedsrådsark*. Sg.

³¹ Projektering af om- og tilbygningen af kapel- og toiletbygningen begyndte 1978. FLA. *Menighedsrådsark*. Sg.

³² NM. *ATA*. Korrespondance.

³³ Begge oprindelige nordvinduer stod lukkede 1892, da J. Vilhelm Petersen besøgte kirken, mens de ved Christian Axel Jensens besøg var åbne. NM. *ATA*. Indb. ved J. Vilhelm Petersen 1892; indb. ved Chr. Axel Jensen 1923.

³⁴ Disse lavtsiddende åbninger har traditionelt været fejlagtigt opfattet som spedalskhedsvinduer, jf. Smidstrup Kirke s. 4014, note 45.

³⁵ 1619-20 var 'det gamle kirkeløft' af tynde egefjelle og »slaget ned under bielckerne«. RAV. *Landsbykirkernes regnsk.* Regnskabsbog.

³⁶ RAV. *Provstiark.* Synsprot.

³⁷ Korbuen stod indtil 1882 kalket. RAV. *Provstiark.* Synsprot. for kirker og præstegårde.

³⁸ NM. *ATA.* Indb. ved Olaf Olsen 1965.

³⁹ Blot er den sydvestre halvstensribbe retableret 1966 (s. 4114).

⁴⁰ Fra loftet kan toppen af bueslaget ses. Denne står med genanvendte og nyere sten under et lag cement.

⁴¹ En pendant i det nordøstre hjørne blev 1965 iagttaget under skalmuringen. NM. *ATA.* Indb. ved Olaf Olsen 1965.

⁴² Som terrænet fremstår i dag, er der ingen umiddelbar grund til, at tårnet ikke er rejst vest for vestforlængelsen på sædvanlig vis. For en oversigt over tårne rejst syd for skibet se Thomas Bertelsen, »Desorienterede kirketårne. Praktiske løsninger og arkitektoniske idealer i senmiddelalderens kirkebyggeri«, *Hikuin* 33, 11-28.



Fig. 87. Nordre hvælpille med ansats (s. 4107). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Northern vault pier with edge.*

Fig. 88. Vestforlængelsens indre (s. 4106) og orglet (s. 4142) set mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Interior of western extension and organ looking west.*

⁴³ Murene stod stadig i 1960'erne med åbne bomhul-
ler.

⁴⁴ 1817 blev det noteret, at 'våbenhuset synes at være gemmested for al slags skrimmel skrammel og bruges som materialekammer'. RAV. *Bispeark.* Kirke- og præstegårdssyn.

⁴⁵ Der blev opmuret bænke i begge sider, men den søndre blev atter fjernet ved restaureringen 1965-66. RAV. *Provstiark.* Synsprot. for kirker og præstegårde.

⁴⁶ Ved sit besøg i kirken 1923 beskrev Christian Axel Jensen et trappenhul 'i ødelagt tilstand', der var tilgængeligt fra mellemstokværket. NM. *ATA.* Indb. ved Christian Axel Jensen 1923.

⁴⁷ 1669-70 blev der betalt 16 sk. 'for et hul at lukke til indgang på hvælvingen, [så] at blyet, som der er henlagt, ikke skulle bortstjæles'. Der er sandsynligvis tale om en sikkerhedsforanstaltning, måske en luge eller en dør. RAK. *Rev. regnsk.* Kirker i Koldinghus Amt.

⁴⁸ 1839 og igen 1844 ønskede sognefolkene 'det tillukkede glamhul i tårnet 'ved vestre' åbnet. RAV. *Provstiark.* Synsprot. for kirker og præstegårde.

⁴⁹ NM. *ATA.* Indb. ved Christian Axel Jensen 1923.

⁵⁰ Jep Nielsen oplyste, at han ikke kunne afbetale på gælden, dersom han ikke kunne sælge kirkens korn, som han tilsyneladende havde i fæste, for 'så høj en pris, som det var takseret for'. Pjædstedes anden kirkeværg, Christen Nielsen Suurkiær, var ligeledes forgældet og oplyste samstemmende, at man grundet gæld og for høje kapitelstakster ikke kan 'komme til at reparere på Guds hus'. RAV. *Bispeark.* Holmans Herred.

⁵¹ RAV. *Bispeark.* Holmans Herred.

⁵² 1700 var nogle af kampestenene faldet ud af tårnets vestmur, som sikkert kun blev nødtørftigt repareret. RAV. *Bispeark.* Kirkesyn.

⁵³ RAV. *Koldinghus rytterdistriktsark.* Kirkesessionsprot.

⁵⁴ 1798 var muren 'i spidsen af tårnets vestende gået noget ind', men if. synsmændene ej faretruende. 1802 trængte tårnets vestmur hårdt til udhugning og udspækning. RAV. *Bispeark.* Kirke- og præstegårdssyn.

⁵⁵ RAV. *Provstiark.* Kirker og præstegårde 1803-16.

⁵⁶ RAV. *Bispeark.* Årlige indb.

⁵⁷ RAV. *Provstiark.* Synsprot.; FLA. *Menighedsrådsark.* Div. sg.

⁵⁸ RAV. *Bispeark.* Kirkesyn; *Bispeark.* Kirke- og præstegårdssyn.

⁵⁹ John Dean & Nick Hill, »Burnmarks on buildings: accidental or deliberate?«, *Vernacular Architecture* 45:1, 2014, 1-15; jf. også Karl-Magnus Melin, »Konstruktiv geometri, avmärkning och märkning i Göteborgs stift«, *Ovan välvén. Medeltida kyrkvindar i Göteborgs stift* (red. Robin Gullbrandsson), Göteborg 2020, 40.





Fig. 89. Altertavlens tidligere (†)topstykke, fjernet 1922 (s. 4126). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The former (†)top piece of the altarpiece, removed 1922.*

⁶⁰ Alle prøver er udtaget i tømmer, der har bevaret splintved eller som baseret på iagttagelser under prøveudtagningen kun mangler splitved. Dateringen af skibets tagværk bygger på otte prøver, hvoraf seks er målt og fire daterede. Yngste bevarede årring er dannet i 1429 (prøvenr. 61601079). Dateringen af tårnets tagværk er baseret på fem prøver, hvoraf fire er målt og en dateret. Yngste bevarede årring er dannet i 1446 (61602019). Hylleberg Eriksen 2023.

⁶¹ 1802 var tegltaget på den nordre side på hjørnet over koret så utæt, hvilket forårsagede 'den gyselige trækvind' i koret, som sognepræsten var udsat for, så snart det blæser øst eller vest. 1806 regnede det ned i selve kirken, og 'våbenhuset stod over med vand', mens det trak så meget gennem en åbning, at 'man ikke kunne være i skriftestolen'. De skriftlige kilder vidner blot om en enkelt reparation af blytaget 1818. RAV. Kirkesessionerne for rytterdistrikterne. Synsprot.; *Bispeark*. Kirkesyn; *Bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn; *Bispeark*. Årlige indb.; *Provstiark*. Kirker og præstegårde; *Provstiark*. Kirker og præstegårde 1803-16.

⁶² Harald Ditzel, *Johan Thomas Skovgaard 29. august 1888 – 26. Oktober 1977*, Viborg 1978.

⁶³ FLA. *Menighedsrådsark*. Div. sg.

⁶⁴ Jf. malet indskrift på bagsiden af tavlens højre fløj.

⁶⁵ NM. ATA. Indb. ved Jens Johansen 2006.

⁶⁶ Poul Halkjær Kristensen, *Danske tinmærker*, Kbh. 1983, 24.

⁶⁷ Chr. A. Bøje, *Danske guld og sølv smedemærker før 1870*, 4. udg., revideret af Henrik Jakobsen, Odense 2022 (Bøje), nr. 5779.

⁶⁸ M. Mackeprang, *Danmarks middelalderlige Døbefonte*, Kbh. 1941, 306-07. I sin omtale af typen placerer Mackeprang fonten i underkategorien med rund fod (type C), hvilket må være en fejl.

⁶⁹ RAV. *Provstiark*. Synsprot. for kirker og præstegårde.

⁷⁰ Se eksempelvis Chr. Axel Jensen, *Danmarks Snedkere og Billedsnidere i Tiden 1538-1660*, Kbh. 1911, 3.

⁷¹ Lis Jacobsen og Erik Moltke, *Danmarks Runeindskrifter*, Kbh. 1942, 62-63, kat.nr. 38.

⁷² M. Mackeprang »Fyenske Jærnbundne Kirkedøre fra Middelalderen«, *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1943, 1-30.

⁷³ RAV. *Pastoratsark*. Forloverprot.

⁷⁴ Yderligere oplysninger om kirkens orgler findes i Den Danske Orgelregistrant.

⁷⁵ Erich Pontoppidan og Hans de Hoffman, *Den danske Atlas*, I_VII, Kbh 1763-81, V, 969.

⁷⁶ Jf. Aase Faye, *Danske Støbejernskors*, Kbh. 1988, nr. 114.

⁷⁷ Jf. Faye 1988 (note 76), nr. 114.

⁷⁸ Jf. Faye 1988 (note 76), nr. 100.



Fig. 90. Mestermærker for Isaach Corridtz på tindisk, 1600-25 (s. 4131). Foto Arnold Mikkelsen 2024. – *Master's marks of Issach Corridtz on a tin disc, 1600-25.*

PJEDSTED CHURCH

The earliest documented mention of the church in »Petæstæth« is in the Ribe Oldemoder church list from c. 1376-89, where it is listed with a fee of 4 schilling sterling which is the average fee of the churches in Almind Syssel. As was the case

with the other churches in the district, Pjedsted was since 1330 a subject of the cantorate at Ribe cathedral chapter (cf. p. 1016 and 3267), and after the Reformation it became the property of the Crown.

Both the King's and the church tithes were last levied by the parson Bernt Berntsen Falenkamp (p. 4095), while the advowson seems to have remained with the Crown until the Cavalry Estate auction in 1766 (p. 1023). Here the judge Lauritz Bolvig of Nebbegård acquired the church with its tithes and advowson. The church remained the property of the Bolvig family until 1872 at the latest, after which it is listed as owned by the 'residents'. The church only passed into freehold in 1959.

Pjedsted had Gårslev as an annexe at the time of the Reformation at the latest, but the parishes have since 1883 constituted separate benefices. From 1925 to 1942 Pjedsted had the nearby Bredstrup Church as an annexed parish, and from 1979 Pjedsted was annexed to Bredstrup (p. 3671).

A *runestone* (fig. 4) from between 1100 and 1400 of granite, c. 50×46 cm, with the inscription »:lai : ristæ :« (Lagi(?) etched) was embedded in the eastern gable wall of the tower until 1857. In 1879 it was transferred to the National Museum (inv.no. D1425).

The church is built high on a range of hills just north of Pjedsted Kirkevej and the modest brook Surkær Bæk that runs through Gl. Pjedsted. The village's older buildings mainly lie south of the brook and east of the churchyard, which is bordered by fields to the north. West of the church lies the old stone-built cavalry school.

The churchyard has retained its presumably original, almost square shape through the centuries, although it is now connected to the grounds of the old school to the west. On a lower plateau south of the churchyard, a parking lot was established in 1869. The enclosure around the churchyard is a low fieldstone wall on which grass and ferns grow. The southwestern segment of the wall, however, was built as part of a family burial in the first half of the 1900s and therefore displays six oval, polished black tombstones set in a low wall of split stone. The current main entrance and its stairway were built in 1869 due south of the tower. Two identical driveway gates are placed to the north in the east and west walls and provide access to the sexton's building and

the material yard. A (†)toilet building built in 1909 and used as a tool shed since 1981 stands in the north west corner of the churchyard. A sexton's building with a mortuary was built in 1991 in the north east corner of the churchyard (architect Knud Erik Lauridsen, Pjedsted).

Building. The primary characteristics of the Romanesque church are still apparent as all of the chancel's walls as well as the nave's long walls are more or less intact. Despite the disappearance of the †west end in the Late Middle Ages the ground plan, laid out with right angles, reveals a small building. The church is built on a bevelled foundation which is below ground on the south side of the nave. The walls are of raw fieldstone while the granite ashlar have been used as cornerpieces and around doors and windows.

The two original doors of the nave in the north and south have both been preserved, but only the southern one remains in use. They are placed just west of the nave's centre, approximately opposite each other. Of the church's original, round-arched windows, three are in use, one in the east gable wall of the chancel and two in the north side of the nave. The latter must have been reopened with the restoration of 1895. Westernmost in the south wall of the nave is a low †opening, externally closed off and flush with the wall, its contour barely noticeable. Internally it appears as a round-arched, bevelled niche. The purpose of this so-called hagnoscope was to lead the gaze of someone outside into the room, whereby temporarily banned parishioners were given limited and controlled access to Mass celebrations in the parish.

In the flat-ceilinged interior almost all original details have disappeared due to the extensive facing applied in 1895.

Dendrochronological analyses indicate that a number of changes were made to the church within a relatively short period in the Late Middle Ages, between 1444 and 1461. First, the roofing above the chancel and nave was replaced, and not long thereafter the nave must have been extended to the west. Internally the walls are of raw fieldstone, except the eastern half of the

south wall which has a medieval brick opening, re-established in 1966. The room is covered by a contemporary cross-vault, and to the east, a wide, pointed-arched opening gives access to the nave. Part of a vault pier in the north west corner of the nave reveals that vaulting was planned for the nave, but never carried out.

A short tower was constructed in front of the south door shortly after 1461. Built up against the south wall of the nave, it stands three floors tall. The lowest parts of the walls are in raw fieldstone while the rest is medieval brick. In the south gable wall is the church's only entrance; a vaguely pointed-arched portal with multiple rabbets.

The overall expression of the building has not changed significantly following the Reformation, presumably due to finances barely covering the normal upkeep, especially in the first few centuries. The biggest change was a general restoration in 1895-96, which "according to the building inspector's plan" included the interior facing of the chancel and nave, the expansion of the south door, the construction of new windows, and a new colour scheme.

Stained glass. Three leaded panes, made in 1946 by Johan Thomas Skovgaard and donated by Else Hansen Andersen, Fruetofte, subtly in the north side of the nave. The panes depict the Resurrected Christ flanked by two ornamental symbolic decorations: an alpha/omega symbol and an anchor ending in a Latin cross.

In the loft is a partially broken stained glass pane from 1926, dedicated to Johannes Immanuel Ankjær. It depicts the Lamb of God resting in a meadow.

Furnishings. The oldest piece of furnishing is the Romanesque font. A preserved *coffin lid with a runic inscription (»Gunne Smed made me«) is presumably also among the oldest items in the church and possibly comes from the time around 1200. The lid is now in the collection of the National Museum (inv.no. 5139). The Communion table is Late Medieval. The church's old door is

from c. 1500. The altarpiece came to the church in the first quarter of the 1500s.

Oldest among the post-Reformation furnishings is the former *pulpit, which is also held by the National Museum (inv.no. D1426). The pulpit was made in the very year of the Reformation, 1536, and is therefore well-known in the literature. The baptismal dish was made c. 1600, while the oldest parts of the church's chalice can be dated to c. 1625. The same is true for the altar candlesticks. The striking Communion table frontal is dated to c. 1650.

The 1700s did not leave many traces in the church interior. The poor box is presumably from the middle of this century, as is the bell that Johann Barthold Holzmann cast for the church in 1751.

The church's wafer box came in 1862, and in 1871 the old pulpit was replaced with a larger and more comfortable one. In 1878 a chandelier was donated to the church and hung in the nave, and c. 1895 an extra door was put in between the nave and the porch.

The 1900s is without a doubt the century that left the biggest mark on the church today. In c. 1900 the paten and baptismal jug were purchased, likewise, a Communion set for the sick was acquired at this time. In 1919 a seven-branched candelabrum was donated, and the following year the church received two chandeliers for the nave. New hymn boards were made in c. 1930, and in 1944 the church door in the porch was made. In 1959 the chancel was equipped with a new altar rail and a new kneeler, while the nave received new pews, and a new money box was hung at the church door. In 1969 a new altar jug was purchased, and c. 1973 the chancel got its pendant lights hanging from the ceiling. It is likely also at this time a new priest's chair as well as loose chairs for the chancel were purchased. The altar carpet, designed by the architect Anna Carlsen, Skivholme, was introduced in 1974. This year the church also got its second bell. The parson list board was set up in 1988 and in 1993 the church received another paten.